

GABRIEL ANDREESCU

Patru ani de
Revoluție

Editura
LITERA

GABRIEL ANDREESCU
Patru ani de Revoluție

GABRIEL ANDREESCU

Patru ani
de
Revoluție

Editura LITERA
București - 1994

Copertă realizată de Dan Perjovschi

AMERICAN
— 91 —
UNIVERSITY

I.S.B.N. 973-43-0164-0

Nota autorului

Volumul cuprinde articole publicate între ianuarie 1990 și august 1993. În pregătirea acestei colecții am făcut neînsemnate modificări stilistice.

Mărea majoritate a textelor au apărut în revista 22. Deși au existat, în acești ani, variații calitative, revista 22 a păstrat mereu un spirit modern, inconfundabil în contextul mass-mediei românești. Curajul elevat cu care 22 a tratat problemele fundamentale pe care România le avea de întâmpinat după Revoluție a salvat onoarea presei românești, al cărui caracter simplificator și emoțional va fi observat în toată dimensiunea lui doar peste câțiva ani.

Colaborările la **Contrapunct, România liberă și Radio Europa Liberă** reflectă, de asemenea, încrederea pe care am acordat-o acestor instituții.

În ciuda opiniilor care ne-ar putea separa, cititorul va recunoaște, cred, implicarea cu care au fost scrise articolele adunate în prezentul volum. Recitindu-le astăzi, ceea ce mi se pare frapant este locul ocupat de personaje ori de întâmplări; chiar prezența atîtor notații fugitive. Preocuparea aceasta pentru subiectivitate, sau pentru conjunctură, cum se motivează?

Probabil, prin rolul considerabil jucat de oameni, și de evenimente, în evoluția societății românești. Și acesta a fost un mod în care istoria s-a răsturnat și a făcut ca oamenii, inexistenți pentru ea altădată, să ajungă demiurghi (prestigioși ori mediocri) ai evenimentelor. În acești patru ani, și mai ales în primele luni, personalități cărora semenii le ofereau o patetică încredere, alții care ajunseseră în poziții de decizie, minuscule coaliții de persoane au schimbat sensul proceselor prin care treceam. Al celor pe care le pregăteam. Trăsături de caracter, mici nuanțe de informație și inteligență, incidente biografice și-au pus am-

prenta asupra destinului colectiv, au marcat evoluția instituțiilor naționale. Nu cred că greșesc afirmînd că oamenii nu au fost la înălțimea șanselor oferite de istorie. Cineva care privește astăzi, în cunoștință de cauză, înapoi are de numărat mai ales oportunitățile pierdute. Dar nu este deloc clar dacă eșecurile lor exprimă neștiința sau mai curînd lipsa curajului de a-și fi luat, atunci cînd puteau, destinul în mîini.

Fals portret de ministru

Președintele Consiliului Național al Apelor, Ion Badea, are rang de ministru. Ministru de... „Epocă”. Pînă în 1989, nu l-am întîlnit. Pierderea de timp a fost recuperată de abia după greva foamei din vară. În a doua săptămîină de grevă sînt chemaț la minister. Pătrund în antecameră. În jurul măsuței de la fereastră și a celor două scaune se înghesuie 3-4 persoane. În față, o sofa de piele complet liberă pe care, în sfîrșit, pot să mă odihnesc. Un buldog castaniu, bine hrănit, se rotește în jurul meu, mă împunge cu botul. Dar trebuie să stau nemișcat. Cît mai mult timp. Și stau așa, cu ochii închiși. Cînd îi deschid, descopăr stînje-neala gazdelor. Una dintre ele îmi explică: stau pe sofaua cînelui. Cîinele nu-i obișnuit. Se vede bine: ar dori să-mi ceară să mă ridic și nu știe cum să o facă. Îi scapă din situația delicată președintele, care mă cheamă înăuntru. Cîinele, după mine. Camera e mare și mohorîtă. Pe perete, fotografia preferată a președintelui: Ceaușescu în vizită, la marginea unui lan de porumb. Printre cei care-l înconjoară, Badea primind umil indicații.

- Ia loc, îmi zice, uitîndu-se la mine pe deasupra ochelarilor.

Un cap cu trăsături de bufniță, îndulcite de traiul bun. Aflu că a auzit de greva mea acum două zile. Nu-mi cunoștea numele pînă acum. Îi pare rău..., eu, băiat tînăr, să fac greva foamei, să-mi distrug sănătatea. Am familie, am copii..., „Dar de ce ai declarat-o?” îmi aruncă, curios. Îi răspund reținut: nu are nici o legătură cu serviciul. Motivele sînt politice. Își notează în carnet explicațiile. Cuvintele mele îl irită. Dar se stăpînește: Ca să pot lucra, trebuie să mănînc. Nu are timp acum de discuții, îl așteaptă avionul. Ne vom vedea peste două zile. Ar vrea să vorbească cu mine. Multe, de la om la om. (Deh, aș putea fi copilul lui.) Mă va ajuta, dacă este cazul. Deci, peste două zile. Voi mînca, nu?! Îl salut, fără să-i răspund. Echivoc.

Peste două zile revin. Trebuie să traversez Bucureștiul, tot schimbînd obositoarele lui mijloace de transport, ceea ce, în această a zecea zi de grevă a foamei, nu ar fi fost de dorit. Directorul plin al Institutului de Meteorologie și Hidrologie, Drăghici, mă aștepta cu o mină nu prea fericită. În hol întîlnim o secretară. Poartă o tavă descoperită, unsă cu ulei fierbinte, plină cu bucăți de carne - de data asta pulpe de pui zdravene, rumenite pînă cînd pielea s-a făcut crustă. Tava, care urcă zilnic în cabinetul ministrului și pe care se află cam tot atîta carne cît mîncă familia mea în două săptămîni, va fi împărțită între ministru și cîinele lui: o treime primul, două treimi celălalt. Intrăm aproape imediat în cabinet și aproape imediat sînt întreat: „Ai mîncat?“. Nu, nu am mîncat.

Moment dificil. Buldogul castaniu pe care-l găsisem întins în dreapta biroului vine iar să mă miroasă. „Păi, ce am vorbit noi?“ Mîna ministrului tot întoarce enervată, un stilou. Vocea rămîne însă stăpînită (o performanță, îmi vor spune cu altă ocazie colegii, care nu-l cunosc pe ministru decît mîrîind și lătrînd). „Nu mînci pentru că ai ce mîncă“, declară el ritos. El, care muncește pentru țara asta de la 13-14 ani, el făcea greva foamei pentru că nu avea ce pune în gură și muncea cu brațele și cu spatele, cu ceafa... Se întindea pe șine, visa cu ochii deschiși la o bucățică de carne. (Ei da, gîndesc, ăsta zic și eu un vis împlinit!) Și iar o lua de la capăt: cu brațele, cu spinarea, cu ceafa... „Și cu capul, și cu capul, tovarășe președinte“, se repede directorul care ascultă cu stiloul și carnetul în mînă, gata să noteze. „Și tu, care ai de toate!“ minte acest parvenit, viclean și lacom. Un moment de tăcere. Ministrul are o ultimă idee. O ultimă încercare. „Hai să mîncăm o friptură!“ tresare el, ridicîndu-se aproape pe jumătate. Brațele se întind într-un gest de entuziasm sincer. Savoarea cărnii îi luminează, brusc, fața. „Cu plăcere, în următoarele săptămîni“, îi răspund, nepuțîndu-mi refuza o formulă de politețe.

De data aceasta nu-i rămîn la dispoziție decît amenințările. Mă acuză metodic, dar tonul său - îl urmăresc

atent și, ca să fiu drept, oarecum mirat - se află tot timpul sub control. Sînt exact acuzațiile Securității. Și obsesiile, la fel. De ce dau interviuri? De ce trimit scrisori? Sînt un trădător. Dacă s-ar mînia, ar pune cîinele să sară pe mine. „Bobi“, își strigă cîinele aflat lîngă el. Îl mîngîie pe cap. Glasul i-a devenit o clipă tandru. Hotărît lucru, omul și-a revărsat toate resursele de afecțiune în animalul ăsta. Cîinele îl caută și el cu o surprinzătoare atenție. „Bobi!“ zice și directorul, arătînd pe fața lui întinsă cu efort cît de drag îi e, și lui, buldogul.

Îl privesc pe ministru în ochi. Va avea el grijă de mine. Din păcate, a aflat prea tîrziu. Cum de sînt primit în starea asta, cum pot lucra nemîncat? Nu am ce căuta într-un institut. Voi fi trimis într-un vîrf de munte. Sau undeva, în fundul Deltei. „Să-mi faceți un raport!“ îi dă el ordin lui Drăghici, și Drăghici scrie de zor.

Îl părăsesc fără să îl mai salut. Merg la serviciu. La conducerea institutului ori a ministerului nu voi mai avea, o perioadă, alte discuții. Circulă deja zvonul despre o apropiată ședință a oamenilor muncii. O așteptam. Democrația populară lucrează comod și eficient. Hotărîrea Adunării generale a oamenilor muncii - inclusiv eventuala desfacere a contractului de muncă - este definitivă. Nu poate fi contestată. Amenințările ministrului pot curge generos în matca unei irevocabile voințe colective. Zilele trec, ședința plutește în aer. Curiozitatea colegilor este puțin cinică. Ca și a mea. Cum se va comporta lumea? Secția de la Afumați e mică, oameni inteligenți, relațiile mai ales amicale. Oameni vii, nu funcții. Mulți mi-au vorbit între patru ochi: dacă nu crize, totuși, crispări morale. Undeva, lîngă peretele neputinței. Pentru ei vine ora adevărului. Vor vota o sancțiune, nu o vor vota? Mă simt dator să previn acești copii calzi și fragili peste care tot trec năpastele timpului, dar nu a trecut încă blazarea; nu li se cere să-și asume un risc. Nu vor exista resentimente.

Dar ședința este pregătită și de alții. Excelentul meu partener de dialog este chemat la minister și amenințat că

va fi mutat la Afumați. Măsură eficace. În ziua ședinței, unul din oamenii vădit nesiguri este trimis în delegație. În schimb, sînt rechemăți ceilalți cercetători, pentru a se asigura numărul statutar al întrunirii: peste două treimi. În sfîrșit... Oamenii așteaptă de dimineață, înghesuiți, pe scaunele lor lipite unul de altul într-o sală mică de la etaj. Ministrul Badea se lasă așteptat. Dar și cînd vine!... Mașini negre. În jur roiesc directori și șefi de laborator. Scos ca din cutie între sub-subalternii lui, bieți oameni de știință obligați să-și poarte costumele pînă se rod. În acest moment, haina îl face încă pe om.

Badea se așază la masa prezidiului. În stînga lui - secretarul de partid de la Afumați. Deși - se vede - șifonat de situație, acesta păstrează pentru el, pitită, mîndria de a sta umăr lîngă umăr cu Puterea, el, căruia ministrul nu-i acordase pînă atunci, niciodată, o vorbă. Președintele Consiliului Național al Apelor expune situația. Un fapt grav s-a petrecut în institut... Tonul și limbajul sînt agresive, dar în nici un caz stridente. Omul ăsta știe să se controleze. Am mai văzut. Pe neașteptate, ca și cum spectacolul ar fi trebuit să fie memorabil, în sală intră un personaj misterios și anunță: ministrul este chemat la Comitetul Central. Suspens. Se așteaptă. O oră, două... „O stratagemă“, își dau cu părerea optimiștii... „Să vedeți că Badea nu mai vine.“

Dar Badea vine. Renunț să continui activitatea mea de pînă acum? Mă ridic și iau cuvîntul. Țin să fac o scurtă trecere în revistă, juridică, a situației; articolele care definesc eventualele încălcări ale ordinii și disciplinei la locul de muncă. Nici unul nu include faptele pe care le-a expus ministrul. Deci: nu văd care este motivul întrunirii. Nu are însă rost să mă refer la pasaje din Codul Penal: abuz de putere, îngrădirea unor drepturi... Față de care ar trebui să răspundă acuzatorii. Pedepse aspre, pînă la cinci ani. Ar suna dur. Amenințător. Nu merită colegii mei scandalul. „Renunți la activitatea de pînă acum?“ Din nou se pune punctul pe „i“. Nu, nu renunț. Dezamăgire. Ministrul dă semnalul. Oamenii cu care șușotise cîteva ore mai înainte își joacă rolul.

În general, criticile sînt reținute. Se enunță ideea de fond (trebuie să fiu mutat), dar se fac și cîteva referiri pozitive la profesionalitate. Doar șeful laboratorului în care lucrez lasă o impresie în totalitate penibilă. Se agață de maniere. Spun mereu „domnule“. Aici sîntem tovarăși. Și apoi, ce-i cu chestia aia, că nu-mi place gîndirea binară? El - într-adevăr, matematician - este specialist în limbajul binar: nu-l duc eu cu așa ceva. Mihu, sărmanul, a căzut în dizgrație de peste un an de zile. Badea strînge la piept pe un altul. I-a ieșit acum în cale o ocazie și mizează pe ea. Prost. Nediplomat. Nu este suficient de pervers ca să cîștige recunoștința ministrului. Al doilea care-și dă în petic este ministrul însuși. Masca de șef versat crapă doar de vreo două ori. Nu era nevoie de mai mult: prin crăpături iese la suprafață o incredibilă mojiicie. La un moment dat, pune să vorbească o persoană cunoscută, aflată mai departe în sală. „Bă, ăla din fund!“ arată el cu degetul. Cel vizat nu se recunoaște. „Cum se numește?“ întrebă nerăbdător Badea, întorcîndu-și fără folos capul peste umăr către apropiați; „tu, ăla!“, insistă degetul său, „am mai lucrat noi împreună...“ „Mustață, tovarășe ministru“, se ridică, în sfîrșit, șeful de laborator (cam de aceeași vîrstă cu ministrul, urcat și el: treaptă la partid, treaptă în știință, treaptă la partid, treaptă în institut...) „Zi-i, bă...“, rostește încă o dată, tare și cu plăcere, acest bătăran care are totuși funcția de președinte al Consiliului Național al Apelor.

Și mai șocantă este însă ieșirea față de alți doi salariați ai institutului. Grădinarii secției de la Afumați. Stau sprijiniți de un perete, lîngă ușă, în salopetă. Țărani descurcăreți și siguri pe ei. Pe dinafară se văd numai fețele ridate de vînt și mîinile mari, muncite. „Uitați-vă la ăia!“ face un gest larg Badea, pus acum pe exemple. Tehnicienii, cercetătorii, șefii de laborator din sală își îndreaptă privirea spre ei. Cei doi se mută de pe un picior pe altul. Obrazul țărănesc li se încordează imperceptibil și în ochi le apare o lumină. De pîndă. „Probabil că ei nu înțeleg nimic din ce discutăm noi aici“, continuă emfatic ministrul. „Poate nu

știu bine nici pe ce lume se află“, dă el mai departe, în timp ce un val de stupeoare clipește stăpînit sub scaune. „Dar și ei...“ termină ministrul, în sfîrșit, o antiteză searbădă, menită să mă caracterizeze pe mine.

La sfîrșitul zilei de muncă i-am găsit pe grădinari așezați pe o piatră, sub podul de la Afumați, răzbunîndu-se pe o sticlă de țuică. Trag cîte o dușcă, îl înjură pe ministru, se mai veselesc cu cîte o vorbă, mai înjură o dată. „Auzi, nu știu eu pe ce lume trăiesc, băga-l-aș...“ rîde scurt unul din ei. Evident, știe.

Ședința nu va mai dura mult. Directorul Neacșa repetă: Renunț sau nu renunț la activitatea mea? Nu deschid chestiunile de fond. Cît sens poate să aibă pentru acest biet președinte de consiliu ideea că mie și societății ne e foame de libertate? Sau ce valoare ar avea pentru marionetele care vorbiseră înainte o analiză a reperelor constituționale? Bătălia trebuie dată în altă parte. „Îmi pare rău de situație, nu renunț.“ Deasupra mesei prezidiului plutesc grimasele. „Mai ia cineva cuvîntul?“ „Nimeni.“ „E clar“, conchide ministrul. „Nu este reeducabil. Ne vom retrage împreună – se uită el la șefi – și vom hotărî unde să-l trimitem.“

Adunarea s-a terminat. Colegii sînt în sfîrșit liniștiți. Nu s-a întîmplat nimic dramatic. Nici un vot de excludere. Nici un vot de adeziune. Nici o criză de responsabilitate.

Pînă să fiu trimis din București, a mai trebuit să trecă cîteva luni și să primesc acasă vizita a încă unui ziarist. După Securitate, sînt chemat la CNA: 5 septembrie ora 15. Ajung la ora fixată. Nu mai e nimeni. Ministrul își presează secretarul. „De ce n-au venit directorii de la IMH?“ Intru singur. Încearcă, scurt, să vadă dacă poate obține o promisiune de la mine și cum nu poate, trece tot așa scurt la vorbe joase și amenințări! În sfîrșit se bate la ușă. „Se poate?“ Drăghici, Neacșa și Șerban (al treilea director) pătrund toți trei în cabinet. „Nu v-am zis să fiți la ora trei la mine?“ țipă la ei, mînios, ministrul. „O să vă arăt eu vouă să mai întîrzi-ați!“ apasă el neiertător. Mă uit la directori și rămîn consternat. Drăghici are călcîiele în aer, mîinile lăbărțate, par-

că ar fi o pasăre atinsă de un glonț care încearcă să-și ia zborul. Neacșa, din contră, și-a frînt spatele, picioarele și mâinile stau îndoite și, împreună cu ochișorii care se rotesc de zor, îți dă impresia unui șoarece căutînd disperat un loc s-o tuelească. Singurul care-și păstrează sîngele rece este Șerban, poate și pentru că este cel mai puțin implicat. „Dar, tovarășe ministru, dumneavoastră ne-ați ordonat să ajungem ceva mai tîrziu“, îngăimă Drăghici... Un cercetător inteligent. Complet. Și, pe vremuri, de treabă. Și Neacșa, om așezat. La ce poate să te ducă funcția de director... „Las' că vă arăt eu vouă!“ repetă satisfăcut ministrul. E clar, Badea aranjase ca directorii să vină mai tîrziu.

Și uitase. Deșteptul! Trucuri de copil. Acum se grăbește. Directorii notează; să fiu detașat cît mai departe de București. „Trădătorule!“ „Anumite cuvinte se numesc calomnie“, răspund la obiect, tot ceea ce adaug unei priviri explicite. „Ai încălcat legea, ai dat interviu unui străin“, se rățoiește el. „Ai ceva de spus?“ „Să aplicați legea!“ „O să o aplicăm. Ești detașat.“

Nu a înțeles. A aplica legea înseamnă a o respecta. Dar de unde să o știe unul ca el?

Trebuie să ajung la noul meu loc de muncă - pentru șase luni, spune ordinul de detașare - pe data de 11 septembrie. Se lansase un întreg program științific al cărui unic scop era să motiveze mișcarea mea la Gura Portiței. Gura Portiței: o limbă de pămînt între lacul Razelm și mare. Salariații care lucrează la stația meteorologică cu același nume sînt lipoveni. Își aduc mîncare săptămînal, cu barca. Dacă nu aș fi avut alte datorii pe lume, mi-ar fi plăcut să trăiesc în locul unde Delta se topește în mare. Dar acum refuz. Nu voi merge. Singurul loc de detașare pe care îl voi accepta este Buzăul. Acolo trăiesc părinții. Singuri, în vîrstă, au într-adevăr nevoie de mine. Iar sîmbăta, duminica pot fi la București, alături de copii, de soție. De prieteni. Ho-tărîrea mea este cunoscută. Ministrul încearcă cîteva ter-tipuri. Se află probabil în joc și orgoliul său. Naivul! Mi-am găsit de lucru la sere. Securistul în uniformă de milițian de

la scara blocului se schimbă din 12 în 12 ore. Echipajul din Dacia albastră - unul coboară și mă urmărește pas cu pas, al doilea ne urmează cu mașina - are același program. Securistul de la telefon, care închide când nu-i place câte un cuvânt? Nu știu. Totuși Bucureștiul e mare, prietenii cei apropiați și cei potențiali, numeroși. Ministerul de Interne ar prefera să locuiesc la Buzău. Știu asta.

Sînt chemat în sfîrșit, la institut. „Mîine trebuie să fim la minister“, îmi spune directorul. Iarăși! „Se pare că veți fi detașat chiar în Buzău.“ A doua zi renunț la sere și la ora 8 sînt la CNA. Găsesc ministrul ocupat: discută cu conducerea institutului vreme de o jumătate de oră. Cînd intru în cabinet, am senzația că m-am lăsat așteptat. La capătul unei mese lungi, masive, se află Badea. La celălalt, un vicepreședinte. Pe o latură, Drăghici și Neacșa. În fața ultimilor, iau loc eu. Aștept. Drăghici ia cuvîntul. „Tovarășe ministru, noi ne-am gîndit că dacă veți fi de acord, am putea face mici schimbări în programul tovarășului... Dînsul a venit cu o serie de propuneri. Am zis să-i dăm o mîină de ajutor. Să-l mai lăsăm să mai lucreze cîte o săptămînă pe la Direcție...“ „Cum, tovarășul nu s-a prezentat la Gura Portiței?“ - face rece ministrul. „Cum să schimbăm programul? Dînsul a primit un ordin“, nu se lasă el îmbunat. „Tovarășe ministru, noi nu-i vom plăti perioada în care a lipsit. Nu avem cum, tovarășe ministru.“, se maimuțărește directorul, ocolind întrebarea incomodă. „Noi vă rugăm să-i mai dați o șansă...“

Pe mine, dialogul mă lasă stupefiat. Faptul că Drăghici se umilește în numele meu este intolerabil. Ministrului i s-a cerut să revoce ordinul inițial și acum a regizat o scenetă ieftină. Detașarea mea este nemotivată, deci ilegală. Prefer desfacerea contractului de muncă. Situația trebuie să fie clară: victimele sînt victime, călăii sînt călăi. Aștept evenimentele ca pe o minuțioasă experiență socială. Singurul lucru care mă făcuse să primesc Buzăul era starea părinților mei. Eu eram cel ce acceptase, nu cel care solicitase. Și uite ce spectacol îmi oferă ei! „Noi facem progra-

mul tovarășului..., nu el nouă", se desfășoară mai departe Badea. „Să lase cercetarea, să-l punem puțin la muncă", se arată în continuare ministrul sigur pe el. Replici impertinente. Simt cum ajung, împotriva voinței mele, din ce în ce mai iritat. Să plec, să nu plec? Badea se întoarce: am ceva de spus? „Cred că m-ați chemat aici ca să îmi jucați o farsă, mă dezlănțui, în sfârșit. Regret: dînd curs invitației, m-am arătat, într-adevăr, credul. Dar vă asigur că nu se mai repetă. Înțelesesem că îmi propuneți să merg la Buzău. Eu nu am de ce să caut un loc de muncă la Gura Portiței. O să-mi gădesc unul în București. Fără legătură cu acest minister.“ Și tac, așteptînd momentul să le închid ușa pe dinafară.

Nu au trecut multe secunde. Pe fața ministrului un mușchi nu s-a mișcat. Colosal, vorbește despre atenția pe care o poartă activității mele științifice! Dacă la Buzău voi duce la bun sfârșit ceea ce începusem, își vor schimba complet părerea despre mine. „Vei fi adus curînd în București", minte el amabil. Și tot așa... Nici un fir nu a fost rupt. Vorbele curg părănd să continue, cumînte, pe cele dinainte. Badea rămîne identic cu el însuși. Ca și cum intervenția mea nimic, într-adevăr, nu ar fi schimbat. Sînt impresionat. Am cheia personajului. Ce uluitoare labilitate! Ce oportunism de excepție! Acest om, fost secretar de partid pe un oarecare șantier, nu a ajuns întîmplător ministru. Este deținătorul unei puteri. Talentul care se caută. El, cameleonul perfect, este chemat să se facă una cu ele și să transmită neștiința, nepăsarea, necuviința celor ce îl aleg. „Uitați-vă ce am reușit să facem", declama el în ședință. „Bucureștiul nu îl vom mai recunoaște!..." Să nu mai vrei să recunoști Bucureștiul!... Să nu mai vrei să recunoști țara!... Să nu mai vrei să recunoști oamenii!... El era. Ion Badea, biată ființă substituită, mesagerul unei nenorocite mentalități.

22, nr. 1, ianuarie 1990

DECEMBRIE '89

(răspuns la ancheta „Ce am făcut în timpul Revoluției“)

Cînd s-au declanșat evenimentele de la Timișoara eram la Buzău, în domiciliu forțat. Îmi făceam zilnic drumul pînă la locul de muncă (Direcția Apelor Buzău), și înapoi, însoțit la 8-10 metri de un civil, iar la o oarecare distanță, de o mașină. Pe 17 decembrie, civilul a trecut la doi metri în spatele meu. În casă mă învîrteam în jurul mesei, ascultînd **Europa Liberă**, înnebunit de ceea ce se transmitea despre Timișoara. Poate nici nu mai conta că Ceaușescu va rămîne neclintit, nu-mi imaginam cum un astfel de criminal paranoic ar putea fi dat jos prin mișcări de mase, care pot fi calcate la pămînt de o singură mitralieră, dacă trage în plin. (Dar eram convins: Ceaușescu nu mai avea mult de trăit după căderea Bulgariei.) Pe 19 sau pe 20, nu îmi mai aduc bine aminte, revenind acasă, plantonul meu îmbrăcat în haine de milițian mi-a spus că nu am voie să ies decît la slujbă. Seara amenințările s-au ținut lanț pe toată mass-media.

A doua zi colegii de la Direcție erau, toți, întunecați. Nici nu am coborît la televizor, odată cu ceilalți, să văd mitingul de pe 21. Rămăsesem singur. Radioul de pe biroul de vis-à-vis repeta cuvintele (bicisnicului). Și deodată... Un țipăt uriaș s-a ridicat din cutia de plastic, iar peste cîteva secunde un cîntec patriotic arăta că, într-adevăr, se petrecuse ceva în fața Comitetului Central. M-am aruncat pe scări și, în timp ce alte uși se trînteau de perete în spatele meu, am ajuns, sărind trei-patru trepte deodată, în sala televizorului. Pe ecran, transmisia întreruptă! Deci se întîmplase! Ceaușescu nu va închide ochii peste o populație umilită pînă la capăt. Cîteva minute m-am zvîrcolit pe podeaua de ciment, într-o stare de beție. Am fost ridicat, am fost dus într-un birou. „Să mi se aducă medicamente?“

Nu aveam nevoie. Seara, acasă, am aflat despre rafalele din București, despre primii morți din Capitală.

Dimineața garda m-a preluat, la umăr, pînă după colțul străzii. Pe Mioriței aștepta o mașină militară. „Comandantul vrea să aibă o discuție cu dumneavoastră” – mi-a spus anchetatorul meu (ultimul) venit din București. Am urcat. În mașină erau patru civili. Pentru prima dată lăsa să li se vadă centurile cu pistoale, pe sub haine. „Dar această discuție va avea loc la București.”

Ce avea să urmeze? Ceaușescu dăduse cîteva comunicate extrem de dure. La **Europa Liberă** se vorbise chiar despre distrugerea Timișoarei. Evident, de data aceasta nu se mai juca el cu disidenții. Cu părerea străinătății. Nu reușisem să vorbesc acasă la București – legăturile erau complet întrerupte. Am ieșit din Buzău, am intrat pe șoseaua spre Ploiești, iar mai apoi am cotit-o spre stînga, pe drumul Urziceniului. Cînd am trecut podul peste calea ferată, la orizont se colorau norii. În mașină nu vorbea nimeni. Însoțitorii păreau, toți, oboșiți. Eram pe centru. Aveam în față parbrizul. Închideam ochii și culoarea moale, roșu-albăstruie în acea dimineață, se păstra puțin, pe retină. Am intrat în București pe la Afumați. Spre Colentina, și apoi aproape de Bucur-Obor, am văzut două grupuri de oameni – 50-70 de persoane, nu mai mult – care se îndreptau spre centru, în tăcere. Orașul părea, acolo la margine, cenușiu; un oraș din care au dispărut păsările. De la Bucur-Obor mașina a luat-o pe un drum foarte ocolit. Cînd am tăiat b-dul George Coșbuc am înțeles că voi ajunge tot în Calea Rahovei. Poarta Securității s-a deschis imediat. Se grăbeau. Cînd am coborît, l-am rugat pe anchetator (înainte de a fi dat în primire) să îmi anunțe părinții, la Buzău, că nu au de ce să mă aștepte. Mi-a promis. (Dar telefonul a sunat de abia la prînz, după ce totul se jucase.) Am intrat direct în camera de percheziție: scos hainele, scos șireturile, scos maioul pînă la piele, desfăcut degetele de la picioare, desfăcut fesele, tot taciumul. Au fost înregistrate obiectele, banii rămași la magazie. Am semnat. Deci nu era simplă anchetă, era arestare. Am fost condus în celulă.

Pe lângă paturi, trei tineri. Aici de o lună și jumătate, de trei săptămîni, de două. Nu știau ce se întîmplase pe afară. Doi fuseseră arestați pentru că lipiseră manifeste, al treilea, militar, ajutase pe cineva să treacă granița. Noaptea auziseră focuri de armă, mitraliere, elicoptere. Erau îngrijorați pentru un alt coleg luat noaptea din celulă, care nu mai apăruse. Nu li se dăduse nimic, nu aveau nici hîrtie igienică, se ștergeau cu degetele, după care se spălau. Am bătut la ușă. Gardianul, pe care-l știam din 1987 și pe care-l tot revăzusem, la intervale de timp, în perioada anchetelor, a deschis ușița. „Vă rog, nu există hîrtie...” A adus un sul.

Timpul a trecut foarte repede. Tinerii îmi tot puneau întrebări: cum reacționează oamenii? ce face Gorbaciov? La prînz, au venit gamelele. Stăteam pe marginea patului și băgam lingura de metal prost în ciorbă. La un moment dat, același gardian a deschis (de data aceasta, larg) ușa și mi-a spus, făcînd o mișcare amplă prin aer cu mîna: „Poftă bună! Dar dumneavoastră puteți veni cu mine”. M-a condus în viteză pe culoare. Mi-a dat îmbrăcămintea, a vrut să-mi arate că în geanta cu care venisem se afla ce mi se luase, dar a renunțat și a pus de-a valma restul, asigurîndu-mă că totul este în regulă. Înainte de a ieși am intrat în biroul unde se aflau Comandantul Direcției de Cercetări Penale a Securității Statului și șeful anchetei mele. Băteau cu degetele în masă, evident agitați. „Vezi, voiai să vii în București, te-am adus noi, a fost mai simplu”, mi-a zis, cu o grimasă; colonelul Popa (așa se prezenta) și care nu știa decît să tutuiască. Dar nu aveau timp de vorbă. Am ajuns la ușă și, tot în grabă, mi s-a deschis. Liber? Se mai trăgea pe străzile Bucureștiului? Am plecat din fața clădirii încet, cu capul întors spre fațadă. Și am mers, așa, pînă la primul colț. Am grăbit pasul, imediat ce am cotit la stînga, dar tot mă uitam în urmă. Pe b-dul George Coșbuc se afla deja multă lume. Am luat-o la fugă, spre Piața Unirii, și din dreptul Dealului Mitropoliei am văzut coloana uriașă care striga: „Olé, Olé, Ceaușescu nu mai e!”. „Ceaușescu a fugit cu un elicopter”, mi-a aruncat un trecător. Am alergat, strigînd, intrînd în mulțime. Cu ea am mers spre piața numită, după aceea, a Revoluției.

Un Robespierre?

Ora unsprezece și puțin. În sala de întâlnire a CFSN, Dan Iosif poartă o discuție amicală despre partide (cu glasul lui puternic și gros): „Dacă nu vor să participe la guvern, nu vor participa nici la alegeri. **Le-o fac!** Cu popularitatea de care mă bucur printre muncitori, să vezi ce **le fac eu!**” Același, tot agresiv și superior, se arată amuzat de limbajul doamnei Doina Cornea – ca peste câteva clipe să vorbească despre tinerii „decimați în totalitate“ (!).

Domnul Dan Iosif este un erou al Revoluției. Este cel care a pus automatul în coasta lui Dăscălescu și i-a dictat ce să scrie în momentul abdicării. Dar tot Dan Iosif îndemna pe fesenişti în seara de 28 ianuarie la un pogrom împotriva demonstranților. Acest personaj, care, în orice grup ar fi, atrage atenția, mă duce cu gândul la cei ce neagă clasicitatea Revoluției noastre. Revoluția noastră este o revoluție tipică. Au fost asalturi și au fost baricade; au fost gloanțe, tortură, au fost jertfe. Și acum, iată, a apărut și un Robespierre.

22, nr. 4, februarie 1990

Academia României, nu Academia RSR

Agresivă și obositoare a fost diversiunea culturală în ultimii douăzeci de ani. Pentru viitoarele generații ar trebui povestite campaniile revistei **Săptămîna**; formulele desuete de protocronism; zgomotosul caz **Odobleja**; exhibiționismul pseudo-științific pe care îl practica **Flacăra**. Aceste manifestări spectaculoase, alături de alte forme violente de patologie culturală - înregimentarea, cenzura, manipularea... - ne-au făcut să nu mai luăm în seamă prezența diletantismului liniștit. Diletantismul oamenilor chiar bine intenționați și pașnici devine motiv de stres dacă începe să creeze confuzii în legătură cu adevăratele valori; atunci cînd, în anumite condiții, periclitează instituțiile competenței și respectabilității. Ultima reorganizare a Academiei stresează. Obligă la analiza unui caz de amatorism pentru că este vorba, nici mai mult nici mai puțin de noul președinte al Academiei României.

Evident, sînt obligat la o demonstrație.

Ortofizica, cartea proaspătului președinte al Academiei, **Mihai Drăgănescu**, a apărut în 1985, continuînd o alta - **Profunzimirile lumii materiale**, 1979 - și mai multe articole cu intenție științifică, epistemologică, filozofică. Toate urmează - în idei sau stilistic - aceeași schemă, de aceea mă voi opri la volumul din 1985. Descoperim în această carte un diletantism **grandilocvent, emfatic**. **Ortofizica** pe care ne-o propune **Mihai Drăgănescu** se vrea „o ontologie care să răspundă marilor semne de întrebare ale științei secolului nostru“. Participă la „o a treia revoluție, după cea newtoniană și cea cuantic-relativistă“. Oferind o „deschidere absolută spre univers“, pe cînd matematica, fizica și biologia contemporane nu o fac. Cele patru sute și ceva de pagini ale cărții sînt implicate nici mai mult nici mai puțin într-o „revoluție a umanității“. Este atunci surprinzătoare **obsesia autocitării**? Și totuși, adevărată ironie, grandilocvența nu învinge servitutea.

Această revoluție științifico-filozofică are de gînd să ducă la „respectarea și regăsirea principiilor materialismului dialectic și istoric“.

Duios, inconfundabil în creația diletantă, dialogul dintre idee și stil. Cartea este un **greu suportabil colaj**. Informație amorfă, îngrămădită în calea unei **nevoi acute de îngurgitare**. Ortosensurile lui **Mihai Drăgănescu** explică **tot și fundamental**: în ale matematicii, în ale biologiei, ale fizicii, ale poeziei și muzicii... Asemenea realizare, asemenea parteneri: **Frege, Russel, Gödel, Planck și de Broglie; Hegel** a prins ceva din ideile autorului. **Aristotel** a intuit, dar a avut dificultăți (și ce bun - dar solicitant - ar fi fost un dialog cu autorii ultimelor numere din **Journal of Symbolic Logic** sau **Physics Review**). Stilul diletant **plasează citatele** sub forma: „X zice...“; „Y consideră...“ etc.; este efectul specific al nesiguranței, al neasumării unui adevăr adoptat de lumea științifică. Specifică este și ceea ce s-ar putea numi **abulia cauzalității**: „Singurul răspuns rațional este că...“; „...nu poate fi decît...“, argumentează autorul, deși în știință aproape că nu există explicații univoce.

Dar nu atît pe linie psihologică și stilistică trebuie direcționate observațiile. (Ar fi cazul să-l judecăm pe **Mandelbrot** - creatorul teoriei fractalelor - pentru crizele sale de orgoliu?) În primul rînd, diletantismul este o problemă de substanță. Iar materia primă care se substituie ideii, conceptului, analizei, „înlocuitorul“, este invenția lexicală. Cu o preferință deloc originală pentru prefixări (introdușchideri, ortosensuri, informaterie). În fond, o **manifestare asertiv-declamatorie** (de genul: „Lumateria și informateria constituie existența“), un fel de **înghețare a vagului** prin noțiuni în stil scientist („Palierul mental-psihologic se numește informaterie), o **redenumire prețioasă** (vezi: om plus societate = arheme). Pe acest teren al limbajului gratuit - cît de diferită este o teorie autentică - ai mereu de **întîmpinat furia combinatorică** generată prin adiționarea de noi criterii. Iată, la

nivelul invenției celei mai de jos: „închis“, „deschis cu“, „închis înspre“, „total sau în mod absolut“...

Ideile propriu-zise sînt în cel mai bun caz truisme: „Unele intuiții au făcut posibile marile filozofii“; „(...) nu toate ființele vii au (poate „prezintă“?) procese psihologice“ etc. Între marile disfuncțiuni nu mai apare atît de grav faptul că autorul expediază, simplu, mari probleme epistemologice: „Matematica apare atunci, în totalitate, ca o reflectare ontologică“. În rest, **Ortofizica** lui **Mihai Drăgănescu** este covîrșită de un limbaj **impropriu** („...ciocnirea particulelor elementare cu viteze mari... implică deschiderea lor...“; „Un spațiu nemetric aproape nu are sens să fie mai complicat decît cel euclidian“). Trebuie notate, din păcate, **adevărate gafe**: „Structurile spațio-temporale ale sistemului nervos (?) ...își spun cuvîntul... genetic“; „Semantica care implică mental-psihologicul este o semantică superioară“; „Sensul este un fenomen material“; „O structură fenomenologică nu poate fi descrisă matematic decît după apariția ei“. Etc., etc., etc.

Să rămînem însă la exemplele lipsei de înțelegere, de informație. Este fals că inconsistența unui sistem formal ar însemna că acesta nu este închis. Incompletitudinea nu este o lege fundamentală a unui sistem logico-matematic. Intuiția și formalul nu se pot înlocui reciproc. Diferența dintre aspectul de corpuscul și cel de undă al unei particule nu este diferența de la concret la abstract. Paradoxele teoriei mulțimilor și ambivalența undă-corporuscul nu sînt similare (unele antinomii, cealaltă complementaritate). „Pentru a explica mișcarea în univers (mereu același limbaj impropriu care este cea mai sugestivă manifestare a outsiderului) avem nevoie să așezăm informația alături de celelalte forțe.“ Lipsa de cunoștințe duce la pretenții: de a fi cel care introduce ideea „cuantelor de spațiu“ - idee într-un fel clasică - ori de a explica existența unei viteze limită - fapt empiric folosit în axiomatica teoriei relativității drept postulat.

Diletantismul este inerent și fiecare dintre noi este undeva un diletant: unii în poezie, alții în matematică, pe o scenă de teatru sau în fața unui motor de mașină. Are atunci rost și merită efortul să atragi semenilor atenția că o anumită persoană publică este diletant în știință și epistemologie? Aș răspunde nu dacă ar fi vorba de altcineva decât de președintele Academiei.

Pentru că acum este Academia României, nu Academia R.S.R.

P.S. Intervenția era o necesitate. Și sper că primirea ei va avea în vedere principiul pe care l-a exprimat cândva, în cuvinte emoționante, **Geo Bogza**: „(...) copleșitoare este răspunderea celor ce, veghind ca roadele muncii noastre să corespundă intereselor superioare ale făuririi unei noi societăți, se cade să aibă tot timpul în minte marile tradiții ale culturii române, întregul ei tablou de valori, gravele ei datorii, pentru ca, în deplină cunoștință de cauză, și unii și alții să nu coborâm, din nici un motiv și în nici o privință, sub treapta atinsă de venerații noștri înaintași“.

22, nr. 5, februarie 1990

Reporter fără intenție

Duminică, 18 februarie 1990. Ora douăsprezece. Mă îndrept spre Piața Victoriei. Scandările se fac auzite încă de la sediul Uniunii Scriitorilor. În piață, mii, zeci de mii (?) de oameni. Lozinci amuzante: „Țineți minte cinci cuvinte: e la fel ca înainte“; „Securiștii pe tarla, să mărim producția“. Și cele serioase: „Jos Securitatea!“. Dar și: „I-LI-ES-CU, te cheamă Ceaușescu“. Oamenii au călcat în picioare arbuștii din fața Ministerului de Externe. Foști arbuști! Nimeni nu-i vede. În față s-a ajuns pînă la ultima treaptă, lîngă coloane. Piept în piept cu militarii. Se scandează neîntrerupt. O atmosferă sărbătorească, dacă tinerii din primele rînduri nu ar fi fost atît de porniți. Mîinile ridicate nu mai fac doar semnul victoriei. Se ridică și pumnul. Semne: **veniți!** Este soare. Soldații privesc pașnici. Deodată, ireparabilul! Rîndul de militari din fața intrării principale este măturat de zvîcnetul unui grup de turbulenți. Tineri cu priviri exaltate. Ajung în fața peretelui cu uși și geamuri asigurate cu bare verticale.

Masa de oameni s-a separat. O sută de oameni excitați pe treptele Ministerului. Cîte un puști sare deasupra celorlalți strigînd: **veniți cu noi!** Marea masă privește neliniștită. În zona rarefiată dintre grupuri oamenii se ceartă: „**Am stat aici atîtea zile la rînd. Și ei, nimic. Bine fac**“ (zurbagiii). Ceilalți sînt scandalizați. Strigă: „**Fără violență!**“.

A trecut de ora unu. Se sparge geamul de la intrarea B. Din mulțime se ridică un vuiet de fluierături și huiduieli. Dar nu ține mult. Îvinge nedumerirea. Sînt atacate și alte geamuri. La rînd. Cîțiva grozavi se ridică pe barele de protecție, pînă sus, și lovesc în foaia de sticlă cu călcîiul. Un individ cu o figură abjectă, de borfaș, se strecoară după faptă (evident mulțumit) în mulțime. Îmi rămîne pe retină. Alt țigănos, cu scurtă de piele, coboară după ce al treilea geam (la rînd) cade în bucăți și, ciudat, începe să-i fotografieze pe ceilalți. Nu-i singurul care fotografiază. În

dreapta lor soldații stau în continuare liniștiți, cu armele la piept. Aproape înțelegători.

E trecut de ora paisprezece. Aud că se intră înăuntru. Dacă nu s-a întâmplat, se va întâmpla. Un mănunchi de oameni forțează poarta B. Plec. Întors pe dos. Grupul acela nu poate fi domolit prin apeluri. Cum se poate pierde totul, pentru nimic!

Mă întorc la **Grupul pentru Dialog Social**. Lucrez. Pe la ora cinci, câteva persoane vin la noi, surescitate. Recunosc un sindicalist de la „23 August”. Și câțiva de la „Acțiunea democratică...”! „Trebuie făcut ceva!” strigă ei. Lumea a intrat în clădirea Ministerului de Externe, iar unii au apărut la balcon. La Televiziune au fost arătați trei dintre cei ajunși înăuntru: un bețiv, un copil și un dement. Va fi ca pe 28 ianuarie: demonstrații vor fi identificați cu acești indivizi. Iar destabilizare! Iar spectrul anului 1946!

Telefenez directorului Televiziunii, Răzvan Theodorescu. Îl rog să trimită o cameră de luat vederi între oamenii din Piață. Să se vadă că sînt serioși și neviolenti. Iritați de acțiunea vandalilor. Televiziunea are datoria să calmeze spiritele, nu să le incite.

Glasul domnului Răzvan Theodorescu este binevoitor. Televiziunea va face tot ce se poate. Ia imagini de sus, asupra Pieței. Se vede, într-adevăr, că oamenii sînt liniștiți. Chiar acum au venit în studio cetățeni care se desolidarizează de vandali. Din păcate, operatorilor le este frică să vină cu camera de luat vederi în Piață. Vor fi loviți și se va sparge aparatura. Deci: imagini generale de la balcon.

Ce facem? Hotărîm să mergem în Piața Victoriei și să organizăm un grup de protecție pentru eventuala cameră de la Televiziune, care trebuie să ajungă între oameni, schimbînd complet imaginea demonstrațiilor pentru un întreg popor aflat în fața micului ecran. În câteva minute sîntem acolo. Proiectorul de pe clădire și lămpile din jur dau lumină suficientă. Nu este deloc greu să găsim câteva zeci de tineri gata să-i aperse pe operatori. Fugim deci la Televiziune, unde, de la poartă, dau din nou un telefon direc-

torului Răzvan Theodorescu. Îi explic: există un grup de oameni gata să apere camera de luat vederi. Trebuie să ajungă între oamenii aflați în Piața Victoriei! Aprobă. Îmi spune să iau legătura cu directorul adjunct Stanciu, de la carul de reportaj.

Cînd să ieșim dăm, în hol, peste Dumitru Iuga. Discută aprins cu mai mulți neliniștiți. Îl rugăm să vină cu noi. Pînă la urmă vine. Pe drum, îl întreb: cum se împacă sindicatul cu noul director? Se înțeleg perfect.

E aproape de șapte. Ajungem la poarta laterală a fostului Minister de Externe. Dumitru Iuga pleacă după cameră. Eu și grupul hotărît să-i apere pe operatori îl vom aștepta. Cam o oră. Între timp, pe Ștefan cel Mare, apar mai mulți muncitori. Așa cel puțin se declară. Fesenisții! Scandeaază spre geamuri: „Jos huliganii, sus Iliescu!“ La o fereastră de la etajul întîi iese imediat o cameră de luat vederi care-i înregistrează. Interesant, ca pe 29 ianuarie. Dar este vorba doar de un mic grup. Se va dispersa. Discutăm mai departe cu militarii de la poartă. Ca și acum cîteva seri, militarii sînt extraordinari.

Vine Dumitru Iuga. Nu există nici o cameră de luat vederi mobilă. Cum se poate? Televiziunea să nu aibă camere? Am văzut noi una. Filmîndu-i pe fesenisți. Ba se poate! Sînt în total doar patru camere de luat vederi. Sînt dispersate. Și într-adevăr, există una în clădire, dar nu s-a putut da de ea. Ar trebui să mergem în grup la Televiziune și să comentăm situația din Piață. Iar s-a făcut o prostie: s-a anunțat că aproximativ trei sute de huligani au intrat în clădire și devastează.

Sîntem de altă părere. Prin studio s-au mai plimbat destui. Pro și contra. Este nevoie de cameră aici. Între oameni. E cu totul altceva. Televiziunea trebuie să-și facă meseria. Insistăm. Și pînă la urmă Dumitru Iuga acceptă. Intru cu el în clădire în căutarea unei camere de luat vederi.

Pe culoare, mulțime de soldați. Baraje din cîteva metri în cîteva metri. Cînd ne apropiem, soldații tineri își îndepărtează picioarele și ne pun armele în față. Puțin teatral, dar și cu candoare. Avem legitimații și trecem.

Ajungem la cabinetul lui **Gelu Voican Voiculescu**.
Dumitru Iuga intră.

Pe culoare, hîrtii risipite. Cîte un civil dintre cei intrați fraudulos se plimbă nedumerit. Și neadmonestat. O atmosferă apăsătoare, dar nu dramatică. Într-un cabinet dau de un cunoscut din CFSN. Este tulburat. Sînt lucruri ciudate, îmi spune. Era de față (înăuntru) cînd s-au spart geamurile. Surprinzător, unii dintre cei implicați luau cioburile și le aruncau spre soldați. Dar și spre mulțime. Ciudat, nu? Provocatori? Ce se va întîmpla?

Îmi rotesc privirea. O singură figură care pare mulțumită: în fața cabinetului domnului **Voican Voiculescu** se află un colonel de poliție. Un civil de vreun metru șaiszeci, cu haine ponosite, dintre aceia care se furișează ușor prin mulțime și-ți arată, descheind paltonul, ce are de vînzare la piept, îi face semn că dorește să-i spună ceva. „Ce vrei, am treabă“, îi zice - evident, cunoștinței - colonelul. Micuțul, care arată atît de dubios între uniformele de aici, insistă. Colonelul trebuie să se aplece, ca să i se poată șopti la ureche. După care intră în cabinet, iar micuțul rămîne să păzească ușa.

Aștept. Mult. Peste o jumătate de oră. Oare ce are de discutat domnul Iuga? Dar iată că vine. Camera de luat vederi din cabinetul domnului **Gelu Voican Voiculescu** este blocată acolo. Nu-i nimic, se va face o declarație în studio.

Coborîm în tăcere. Nici nu-mi exprim, nici nu-mi ascund dezamăgirea. O doamnă de pe culoar, oarecum bine îmbrăcată, iese înaintea lui **Dumitru Iuga**. „Mă bucur să vă revăd. Mă recunoașteți?“ „Vă recunosc, răspunde bărbosul lider sindical, dar nu mă bucur că vă revăd aici, doamnă“. Ajungem jos. Ieșim tot pe o ușă laterală, conduși de un ofițer. Este aproximativ ora nouă. Afară, la fel de multă lume. „Veniți la Televiziune, să dăm o declarație“, mă invită **Dumitru Iuga**.

Nu, nu o să vin.

„Fidel Castro“?!

În CPUN se discută demonstrația din Piața Universității. Ion Iliescu vrea să obțină o condamnare în bloc și nu o obține. La două scaune în spatele meu se află generalul Diamandescu, de câteva ore comandantul Inspectoratului General al Poliției, în locul domnului Jean Moldovan, și chemat în CPUN pentru raport.

Gelu Voican Voiculescu se apropie de general și (neprecăut) îi șoptește, referindu-se la demonstranți: „ȘTIȚI DUMNEAVOASTRĂ SĂ-I ÎNCĂLECAȚI, AȚI MAI FĂCUT-O CU CEI DE LA TÎRGU MUREȘ ȘI ERAU MULT MAI RĂI!“

Gelu Voican are o voce virilă, cu un timbru plăcut. Surprins de cuvinte, mă întorc spre el și privirile, pentru o clipă, ni se intersectează. O fi intuind viitoarea mea notă din ziar? Cureaua lată, barbișonul, întreaga lui ținută descrie perfect portretul unui revoluționar romantic. Îmi amintesc de Fidel Castro. O amintire făcută să te atragă, sau să te sperie. Lumea modernă, mai realistă și mai abstractă, mai blîndă și mai curtenitoare, are nevoie de revoluționari de cabinet.

România liberă din 26 aprilie 1990

Fără complexe

Sedința CPUN, din 24.04.1990 începe la ora 10. Dar telefoanele sună acasă încă de la ora 6: demonstranții din Piața Universității au fost bătuți de Poliție. La celălalt capăt al firului sînt oameni care treceau, la ora 5,30, în apropierea Pieței; sau care au vorbit cu molestații. Voci demne de încredere. Totuși probele „autentice” le voi vedea a doua zi, pe spatele unei victime; iar peste încă o zi eu însumi voi putea arăta patrusprezece declarații ale oamenilor bătuți.

Pînă atunci, în lipsă de elemente concrete, urmăresc cu atenție ce se întîmplă în CPUN. Sînt mulți care au aflat de eveniment și în sală s-a creat agitație. În spatele meu, Petre Roman anunța pe generalul Diamandescu că a luat locul lui Jean Moldovan. Peste zece minute generalul dă o explicație în fața a peste două sute de parlamentari înfierbîntați. De la pupitru respinge calm, stăpîn pe sine și cu un aer superior ideea oricărei acțiuni agresive a Poliției. Aceasta a fost chemată să facă un baraj în zona Intercontinentalului, ca să apere carosabilul. A luat poziție la distanță față de cei din Piața Universității. Fără să facă nimic altceva. Iar demonstranții, profitînd de timiditatea acestor copii îmbrăcați în uniformă, au încercat să-i provoace. Trei soldați au fost răniți și a trebuit să fie duși la infirmerie. Alții au fost înjurați, scuipați. „Dar cum, Poliția și demonstranții au stat la distanță și trei polițiști sînt răniți? Cum vreți să acceptăm așa ceva?” întrebă cîteva voci recalcitrante din sală. Generalul Diamandescu duce mîna la piept și roagă să fie crezut: Poliția nu a făcut absolut nimic. Revine mereu la aceeași explicație cu polițiști blînzi chemați să apere carosabilul. Să aperi carosabilul la ora 5,30! Nimeni din sală nu remarcă această absurditate. Proaspătul Inspector General al Poliției cere convingător: „Dați-mi un singur nume, numai un nume de om lovit”.

A jucat prea tare! Cineva vine cu o întreagă listă. Generalul Diamandescu privește lista și tace. În sală se strigă: este o listă cu nume. Cîțiva membri CPUN furioși ajung pînă în față și arată cu degetul. Dar acolo la pupitru omul Puterii se uită la listă și nu zice nimic. Nu are complexe.

22, nr. 19, mai 1990

O ocazie pierdută

Joi, 14 iunie 1990, aproximativ ora 8,30.

Sună insistent telefonul. Unul din oamenii care lucrează la **Grupul pentru Dialog Social** a zărit în Piața Romană un grup de mineri îndemnați să se ducă în Calea Victoriei 120. Cuvintele agitatoarei: „Sînt fasciști, trebuie puși la punct“. Alerg la sediu.

Aproximativ ora 8,45:

Cer la Inspectoratul General al Poliției un corp de pază. Glasul (amabil) de la celălalt capăt al firului promite trimiterea unui ajutor. Fug spre G.D.S.

Aproximativ ora 10.

Patru polițiști vin la **Grup** ca să ne asigure paza. Peste nici un sfert de oră, rumoare la intrare. Nu știu cum, nu știu de unde, ajunge pînă la mine un cuvînt: **minerii**. Rog oamenii ordinii de drept să mă însoțească și ies să îi întîmpin pe nepoștiți. În fața celor două mari porți de fier, un grup numeros cu lămpașe și bîte. Dincoace, în curte, liderul lor și un om slăbuț, într-o cămașă cuminte, care îmi arată o hîrtie, dispoziția primăriei prin care fundației **Participanții la Revoluția din Decembrie** i se repartizează imobilul din Calea Victoriei 120 (ultima cifră este corectată cu cerneală). Reprezentantul fundației - beneficiară din mai a bunurilor vechii Uniuni a Tineretului Comunist - ne mai vizitase. **Dinescu Constantin** mai fusese și altă dată în același scop, dar singur și fără succes. „Bine, dacă aveți o astfel de decizie, să mergem să vedem ce putem face.“ Întorc capul către polițiștii care așteaptă nedumeriți și cu oarecare nesiguranță. „Mai aveți nevoie de noi?“ întrebă bărbatul solid îmbrăcat în haine de

miner, conducătorul incontestabil al celor de afară. „Nu, puteți să mergeți, dacă este necesar anunț eu”, răspunde Dinescu Constantin în fața a trei martori care intraseră între timp - dînd dovadă de curaj - în curte.

În birou, reprezentantul fundației **Participanții la Revoluția din Decembrie** tratează lucrurile pe scurt: „Asta este hîrtia, chemați juristul dumneavoastră pentru inventar, dacă nu va fi aici într-o oră facem o echipă cu cei prezenți. Oricum, avem materiale într-o mașină care trebuie să sosească”. Nu încerc să-i arăt ce reguli încalcă, pentru că minerii nu vor accepta argumente. Trebuie transportate toate echipamentele.

S-au răsîndit pe unde s-a putut. Dar nu înainte de un control-surpriză al Poliției economice. („Știți, un denunț...”) Între timp se ia legătura cu guvernul și cu primăria. Răspunsul este ferm: putem să rămînem pe loc. Hîrtia de repartizare a imobilului fusese falsificată. Originalul fusese semnat pentru numărul 124, nu 120.

Minerii au plecat. O altă ocazie pierdută.

22, nr. 23, iunie 1990

Istorie rănită

La sfârșitul secolului trecut și la începutul secolului XX, intelectualii au fost aceia care, politicieni sau nu, reprezentând un grup economic sau altul, formați cei mai mulți la școala Occidentului, au determinat evoluția societății românești. Și tot ei au fost, firesc, cei care au meditat asupra ființei poporului român. De la Hasdeu la Blaga, de la D.D. Drăghicescu la Constantin Rădulescu-Motru sau Ion Petrovici și Mircea Vulcănescu, marii noștri oameni de cultură au trudit să găsească spiritul lumii în care s-au născut. După al doilea război mondial, toată această luare de conștiință de sine a primit o lovitură de moarte. În perioada de sorginte stalinistă a comunismului din România, chestiunile referitoare la identitatea poporului român au devenit delictive politice, intelectualii autentici, delincvenți, amintirile și tradiția au fost covârșite sub simbolurile internaționalismului proletar ori admirației pentru marii prieteni sovietici. Pedala națională pe care a apăsas Nicolae Ceaușescu în ultimele decenii ar fi fost un teren suportabil revenirii la introspecția etnică, dacă nu ar fi degenerat în formulele acelea penibile ale cultului personalității. Și totuși adevărații intelectuali au știut, și au putut acum, să revină la clasici, pe care i-au citit și repetat cu iubire. Amintind și ei, că într-adevăr poporul român nu este prea ordonat, dar, la nevoie, capabil de mari eforturi; vorbăreț și cu simțul umorului; inteligent, dar din păcate lipsit de tenacitate. Și mai presus de toate, observația asupra slabului său instinct de solidaritate era depășită prin referiri la toleranța și blîndețea acestui popor născut într-un orizont mioritic, dezvoltîndu-se pe solul sănătos al unei civilizații țărănești.

Mai toți am pus necazurile din ultimele decenii pe seama regimului comunist și a conducătorilor săi paranoiici. Și chiar dacă luam în zeflema lașitatea ori indiferența, blamam oportunismul, totuși speram că tot

cea ce ni se întâmpla și tot ceea ce vedeam în jur nu era în măsură să atingă natura însăși a acestui popor. Îmi amintesc foarte bine patosul cu care răspusesem, cu nici un an în urmă, întrebării unui ziarist francez: „Cînd acest regim va cădea, România va înflori“. Extraordinara Revoluție din Decembrie, sacrificiul victimelor și frumusețea tinerilor și tinerelor care ne-au redat demnitatea națională păreau să fi confirmat optimismul. Din prima lună a anului 1990, libertății, plătită atît de scump, îi dădeau primii muguri.

Privite retrospectiv, demonstrațiile și contrademonstrațiile din ianuarie și februarie par exerciții pregătitoare. Însă odată cu violențele interetnice de la Tîrgu Mureș, apoi cu manifestările de intoleranță primitivă din timpul campaniei electorale, s-a văzut că lupta pentru putere ne pune mult mai grav față în față cu noi înșine. Nu faptul că Frontul, mișcare evident conservatoare, a cîștigat alegerile trebuie să dea în primul rînd de gîndit. Cum forțele de poliție, forțele de securitate grupate sau regrupate sub titulatura Serviciului Român de Informații, Radioul și Televiziunea, deci principalele mijloace de control și manipulare, se aflau în mîna proaspeților lideri, succesul lor nu era deloc ciudat. Dar un astfel de succes ar fi trebuit să oblige și Puterea. Nu a obligat-o, pentru că Puterea s-a putut prevala de existența unor instincte nebănuite într-o mare parte din populație. Milioane de oameni s-au arătat sensibili la naționalismul nefiresc - relicvă a epocii Ceaușescu: nu acea adîncă dorință de propășire - care astăzi înseamnă a fi european -, ci nefericita închidere în orgolii provinciale. Milioane de oameni au fost iritați, au acuzat, au jignit ori au brutalizat pe semenii lor din cauza diferențelor de opinie politică. În timp ce valorile liberalismului economic au triumfat în toată lumea, cuvintele **privatizare** sau **liberă inițiativă** au ajuns la noi să fie stigmatizate în demonstrații publice. Necazurile schimbărilor, s-ar mai fi putut spune, dacă nu ar fi urmat zilele de 13, 14, 15 iunie. Imaginile bestiale cu

tineri loviți și călcați în picioare, cu femei târîte pe stradă sub aplauzele privitorilor (fesenști?) au făcut în istoria noastră o rană de moarte. Ce mai putem spune după aceste evenimente despre spiritul național? Cum vom trece de la imaginea fiecărui om în parte la destinul colectiv?

În dimineața zilei de 14 iunie am ajuns și în Piața Universității. În jurul meu, grupuri de mineri așteptînd. Cu greu îți puteau sugera grozăvia de care erau în stare. În timp ce priveam cu mirare, dar nu și cu neliniște, bîtele late de lemn și lungile bastoane de cauciuc cu metal la capăt, unul dintre ei m-a recunoscut: „Domnule... dumneavoastră sînteți...?” mă întrebă el cu glasul deplin al unui om de treabă, încercînd să dea curs unui dialog... „Știți, eu sînt un nimeni...”, continuă el cu o sfișietoare modestie, așteptînd să mă fac părtaș la gîndurile lui.

A fost doar prima discuție cu oamenii veniți din Valea Jiului. De la care am păstrat în minte surprinzătoria lor candoare. Se poate povesti asta victimelor? Erau aceiași care vînașera sau urmau să vîneze oameni! Aceiași care la capătul altor tulburări postrevoluționare m-au făcut să simt atîta nedumerire și atîta milă pentru destinul acestui popor.

22, nr. 24, iunie 1990

Cu ochiul spre cer

Sînt mulți care au căutat, după 22 decembrie, să arate ce a fost mai rău pe vremea lui Ceaușescu. Nu știu dacă au amintit și de **neputința morală**; de **imposibilitatea de a fi de ajutor**. Copiii mureau de frig, bătrînii de foame, gamenii erau batjocoriți, munca risipită și nici un strigăt de indignare nu făcea răul să miște. Nici o zbatere, să fie sprijin victimelor. Acea combinație nenorocită de birocrăție și represiune se dovedea de o înfricoșătoare eficiență. Imperiul nelibertății, al regulilor nemiloase era nu mai puțin imperiul arbitrariului și al fărădelegii.

Sîntem acum la mai bine de 6 luni de la Revoluție. Cu un program economic și o listă de guvern care ar părea să aducă speranțe. Dar pe masa mea se adună declarații zguduitoare. Rob Mircea-Andrei are 16 ani, este în clasa a zecea a liceului „I.L. Caragiale“. În seara de 13 iunie, după apelurile lui Ion Iliescu, a plecat la Televiziune. Nu s-a mai întors. Mama a mers la Poliție, a întrebat la toate spitalele, la Institutul medico-legal. Nici o informație. Andrei se află sub tratament. Are nevoie de el urgent. Nimic. După 11 zile doamna Rob este chemată cu medicamentele. Copilul intrase în criză și Poliția a catadicsit... Se află cu aproximație alți 20 de minori la Circa 12. Așteptînd să fie trimiși la o casă de corecție. Fii ai noștri, vinovați de curiozitate, de entuziasme, poate spirit de aventură, folosiți cu oribilă lipsă de milă drept țapi ispășitori. Pentru o demonstrație de forță. Rob Andrei* urma să dea examenul de treaptă. Îl va rata.

Stănescu René se află la Circa 13 Poliție. Operat de meningogel frontal, cu hepatită cronică evolutivă. Și altele. Luat de pe stradă în ziua aceea nefericită de 14 iunie. Are nevoie de un regim de viață liniștit. De îngrijire specială. Străinii fac chetă, tulburați, pentru a salva viețile copiilor noștri bolnavi de SIDA. Iar noi, iarăși, le cheltuim, ticăloși, indiferenți.

Pe 7 iulie doi prieteni discută așezați pe bordura de beton a fântînii din Piața Universității. Aici a fost anunțată o demonstrație. Mașina Poliției 31-B... oprește, grozavă, polițiștii ies afară furioși (de ce?), se apropie de ei, îi legitimează (așa, tam-nesam), îi bagă în dubă (cu ce drept?)... La Poliție oamenii, speriați, vor face mai multe declarații. Li se va da drumul, dar vor rămîne speriați.

Sîntem la mai bine de 6 luni de la Revoluție. Generalii și tablagiile, procurorul-șef și procurorii mai mici își revin. De abuzurile lor, de negație ori de tăcere, de minciună, te lovești iarăși ca de un zid. Încet ori în salturi, lipsa de milă, teama, impertinența, ticăloșia, agresiunea recuceresc teren. Iarăși îți arunci ochiul gol spre cer, de neputință.

**Rob Andrei a murit la cîteva luni de la ieșirea din Jilava, datorită loviturilor primite în perioada de detenție.*

22, nr. 27, iulie 1990

Ajutorul internațional: de la etică la ontologie socială

Ajutorul internațional. Un fel de a zice. Sub acest nume se fac referiri la multitudinea de relații economice și instituționale pe care România este interesată să le promoveze. Ajutorul umanitar - adevărate caravane cu bunuri de strictă necesitate - a fost intens în primele săptămâni de după Revoluție și s-a diminuat, firesc, cu timpul. Nu cunosc nici un concetățean care să nu fi aprobat trimiterea în țară a acestui ajutor. Dar el nu poate fi prea mare în valoare absolută și nici nu influențează starea economică în adâncime. Marea miză pentru societatea românească este reprezentată de investiții, de credite, cooperări pe terțe piețe, de participarea României la înțelegerile economice și politice internaționale. Într-un astfel de caz însă situația internă începe să depindă semnificativ de lumea de afară. Din această cauză, și pozițiile...

Cine oprește ajutorul? Investițiile sînt intimidat de cele cîteva legi care stabilesc relația partenerilor străini cu statul ori cu particularii români. Insuficient de generoase față de foamea de investiții pe care o avem. Apoi, de birocrația căreia legile în cauză i-au deschis un atrăgător orizont de activitate. Să se fi uitat că trăim, undeva, în Balcani? Dar marile afaceri au în vedere marile probleme. În primul rînd, tema stabilității și naturii situației politice. Cînd, pe 12 ianuarie, prima mare manifestație tulbura consensul național, observatorii japonezi care urmăreau **înteresați** evenimentele din România au venit și au spus: „Dacă nu există ordinea necesară pentru muncă, noi nu avem ce căuța aici“. Experimentați și pesimiști, japonezii au recidivat după 20 mai. Atunci ne-au amintit: „Românii au votat ca să poată sta nu ca să poată lucra. Nu credem că Japonia mai are interese aici“. La mijlocul lui iunie, la

Stockholm, se discuta împărțirea unui uriaș ajutor economic oferit țărilor din estul Europei. României îi revenea aproape un sfert. După ce, în seara zilei de 15, spectatorii occidentali au văzut pe ecran o femeie bătută sălbatic de către mineri și, imediat, secvențe cu Ion Iliescu mulțumind aceluiași, tot ajutorul s-a evaporat. Și tot așa au căzut, rînd pe rînd, nenumărate înțelegeri care urmau doar să fie semnate. Nu știi dacă actualul președinte al țării, scoțînd cărbune împreună cu cei 12000 de ortaci ai lui, pe degeaba și tot timpul, pînă la sfîrșitul vieții, ar putea să recupereze uriașele pierderi materiale - și de-ar fi numai acestea! - pe care le-a adus poporului român acțiunea lor din luna iunie. Să spui că nu primim ajutor din vina Doinei Cornea este o pură (sau vicleană) orbire. Cei care au puterea cea mai mare în stat au și cea mai mare responsabilitate pentru situația din țară. Și situația de aici, din România, este criteriul decisiv care stabilește nivelul relațiilor noastre - fie economice, fie politice - cu Europa și cu restul lumii.

Problema etică. Nu există o controversă propriu-zis etică întrucît acel criteriu etic în raport cu care se discută problema ajutorului nu poate fi contestat pe față de nimeni: **interesul național**. Este în interesul societății românești ca partenerii străini să investească și să ofere, acum, credite? Este în interesul țării ca România să fie acceptată **din toamnă**, cu statut de observator în Consiliul Europei? Pentru o gîndire elementară răspunsul pare simplu și imediat: **da**. Din păcate, relația dintre acțiuni și efecte este deseori paradoxală. Statele occidentale au sprijinit România în anii '70 ca pe nici o altă țară socialistă, europeană. Și nici o țară socialistă europeană nu a căzut atît de jos ca România. Simpatia Washingtonului, dineurile cu regina Marii Britanii și întîlnirile cu președinții Franței au stimulat paranoia lui Ceaușescu. Ajutoarele au fost cele care, conduse de dictator așa cum o maimuță conduce un avion, au făcut ca greșelile economice să ne coste atît de

scump. Cîți au fost de acord, pe atunci, că trebuie refuzat sprijinul occidental? Interesul național este de ordinul efectelor, ajutorul, de cel al cauzelor. Legătura dintre unele și altele ține de o întreagă ontologie socială. Controversele implicate de politica internațională față de România sînt deci de natură ontologică, nu etică.

De ce ne temem. A sprijini - economic, politic - guvernul român înseamnă a-i da putere, legitimitate și credibilitate (și nimic nu este în ziua de astăzi mai scump plătit decît credibilitatea, observa, înțelept, cineva). În condiții firești, și cu atît mai mult într-o perioadă de tranziție, un guvern puternic este bine venit; are posibilitatea să promoveze interesul național. Sînt condițiile de acum condițiile firești? Promovează actualul guvern interesul național? Din păcate, bilanțul Puterii, la opt luni de la Revoluție, este tragic. Asmuțirea categoriilor sociale unele împotriva altora; agresivitatea și fraudă din timpul campaniei electorale, reorganizarea forțelor de opresiune; calomnierea, macularea a tot ceea ce a însemnat, în anii tiraniei; demnitate națională; utilizarea unor grupuri de șoc și metode care nu pot fi comparate decît cu oribilele acțiuni de tip fascist. Or fi părăind astfel de calificative un pic fanatice, eu însumi, care am oroare de afirmații extremiste, mă simt puțin incomod cînd le scriu, dar... acesta este adevărul. Cum să califici un guvern a cărui Poliție - la cîteva luni de la o Revoluție care a iertat-o - închide fără mandat de arestare și bate cu poftă demonstranții? Cum să califici un guvern care folosește drept țapi ispășitori copiii? Ținîndu-i - opt într-o cameră, în condiții promiscue - peste o lună de zile, fără să anunțe părinții? Toată istoria noastră postrevoluționară sugerează că pentru actuala forță politică păstrarea puterii este prioritară față de interesele generale - evident, legate de libertatea individuală și de democrație. Ar fi și întrebarea dacă este cazul să asociem puterea politică de forțele obscure implicate în evenimentele respingătoare

din ultimele luni. Dar a demonstrat pînă acum această putere că ar fi, într-adevăr, disociată?

Un raționament. Dar chiar așa fiind, s-ar putea spune, în principiu, că deschiderea României și acceptarea ei în viața economică și politică internațională ar fi benefice, prin efecte subtile, și sub un guvern blamabil. În timp, contactele externe ar aduce servicii democrației românești prin acele înlănțuiri cauzale pe care orice putere, oricît ar fi de interesată să le controleze, nu le poate controla.

Este de altfel raționamentul folosit și pe vremea lui Ceaușescu. Direct se sprijină o structură autoritară, indirect aceasta este erodată. Mă îndoiesc totuși că ar fi de validat, acum și în aceste condiții, raționamentul „sabotării subtile”, dar nu pentru că el nu a funcționat nici pe vremea lui Ceaușescu. Evoluția societății românești va depinde, în continuare, de o multitudine de factori. Unii de natură economică, alții cu un prioritar caracter social și politic. **Ultimii** vor influența, rapid și prioritar, situația din țară. **Ultimii** vor determina, cu pași de timp de ordinul lunilor, evoluția către democrație ori către o nouă formă de autoritarism, înainte ca investițiile străine ori comerțul cu țările europene să schimbe structura salarială și mentalitățile. De aceea poziția Occidentului față de România trebuie evaluată prin impactul socio-politic, nu atît prin efectele economice, lente și ocolitoare. De aceea importanța aspectelor ce țin de Putere, legitimitate, credibilitate. Ajutor economic, relații politice? Da, bineînțeles, dar astfel încît să susțină o putere pozitivă; o legitimitate creatoare; o credibilitate care se confirmă.

Condiționarea ajutorului. Există într-adevăr persoane care sînt chestionate de anumite instituții de prestigiu în legătură cu poziția optimă față de guvernul român. Și nu pentru că ar fi fost delegate de CC al FSN, nici pentru ca ar fi ajuns întîmplător să răspundă unui sondaj.

Aceste persoane - în fapt, **personalități** - sînt în opinia internațională mesageri autentici ai intereselor poporului român deoarece au fost mesagerii intereselor lui într-o vreme cînd nu era deloc simplu să o faci. Valuri de acuze au sosit pe adresa acestor purtători de cuvînt nealeși prin vot popular, întrucît au condiționat ajutorul extern. Care sînt, în definitiv, condițiile atît de greu suportate de acuzatori? **Asigurări că va exista o presă liberă!** Dar nu este firesc să le ceri de vreme ce tirajele sînt reduse arbitrar de către guvern, sacii cu ziare independente sînt aruncați din tren? Ori cînd un proaspăt proiect de lege, calchiat după cel vechi, face referiri la pericolul aceluiași concepții fasciste (dar nu comuniste!) folosite și altădată ca alibi contra gîndirii autentice? **O televiziune independentă!** Oare noi, poporul român, nu o merităm? Mai ales după ce alte cîteva luni, după alți zeci de ani, singura televiziune acceptată ne-a făcut atîta rău? **Sprijinul internațional trebuie dat doar în clipa cînd o nouă legislație va apăra cetățeanul de arbitrariul Puterii!** **Cînd drepturile omului vor fi deplin respectate!** (Ei, urmăriții, amenințații, știu bine că nu sînt.) Are cumva guvernul alte idei în privința drepturilor omului?

În fond, totul este foarte simplu. I se cere Puterii să facă acei cîteva pași despre care tot spune că îi va face. Nu-i va face? Ajutorul internațional va deveni, încă o dată, o afacere pe spinarea noastră, a majorității. Și, majoritate fiind, nu vom rămîne mai puțin singuri.

22, nr. 30, august 1990

Caramitru

Pe Ion Caramitru, actor vital și independent, îl urmărisem cu atenție și înainte de Revoluție; ca pe orice vedetă; de la distanță. În ianuarie l-am întâlnit în Palatul din Piața Victoriei. Făceam amîndoi parte din noua structură de putere - Consiliul Frontului Salvării Naționale -, dar el, care anunțase la Televiziune alungarea lui Ceaușescu și fluturase deasupra balconului Comitetului Central steagul Revoluției, era membru în Biroul restrîns, acolo unde se pregăteau și se luau de fapt deciziile importante. Deși nu ne intersectam prea des pe culoarele acestui sediu prea bine cunoscut demonstranților din București, aveam ocazia să aflu cîte ceva despre prezența lui în chiar inima Puterii. Caramitru a fost cel care a salvat mai multe clădiri importante din Capitală, dîndu-le destinații culturale în ciuda intenției armatei - condusă atunci de generalul Militaru, nu prea ușor de înfruntat - de a ocupa cît mai mult spațiu edilitar. Tot el a impus independența instituțiilor culturale, precauția aceasta dovedindu-se esențială mai tîrziu, cînd Frontul Salvării Naționale a depășit orice complex în a acapara și a controla.

Un spirit principial într-un grup preocupat de putere nu are o poziție foarte comodă. Totuși avaturile prezenței sale în Biroul restrîns mi-au fost evidente de abia în 29 ianuarie. Între timp politica tergiversărilor și a refuzului scosese oamenii pe străzi. Doina Cornea își dăduse demisia din CFSN și alți disidenți se gîndeau, din ce în ce mai concret, la aceeași soluție. Eludarea chestiunilor fundamentale - în primul rînd, situația Securității și a Partidului Comunist - începuse să ne exaspereze, chiar dacă nu aveam, la acea dată, conștiința întregului scenariu al mistificării. Într-o astfel de atmosferă, împreună cu Ana Blandiana, Mariana Celac, Andrei Pleșu, Dan Petrescu, Radu Filipescu, Ascanio Damian am cerut o audiență la Ion Iliescu. Ne-a întîmpinat, în dimineața zilei aceleia nefaste de 29 ianuarie, Caramitru. Am discutat, ca între noi,

aproape o jumătate de oră. Era la rîndul său extrem de nemulțumit. Ne-a scos din sertar o demisie. Nu știam atunci că a trebuit să se opună unei contrademonstrații muncitorești. Pe sub ferestrele clădirii unde intrasem începuse exercițiul care, la capătul a șase luni, ne-a dus la catastrofă.

Ion Caramitru nu și-a dat demisia. Au mai făcut-o doar Ana Blandiana și într-un târziu, la începutul lunii mai, alți doi „independenți”. Nu trebuie să fi participat la un joc de putere ca să înțelegi această reticență. Acolo „sus” poți spera să ajuți istoria mai mult decît în altă parte. Dar dacă prezența ta dă credit unora ce mizează doar pe ei înșiși? Frontiera dintre ce se pierde și ce se cîștigă este în astfel de cazuri greu de stabilit.

Iar puterea prezintă pericole și pentru cei de bună-credință. Te plasează într-o lume oarecum suspendată. Lipsa de contact cu lumea de jos te face prizonierul unei informații parțiale și dirijate. Asta i s-a întîmplat și lui Ion Caramitru, cînd a ajuns să critice, în necunoștință de cauză, demonstrația din Piața Universității. A făcut afirmații dureroase cînd erau mai multe urechi ca să-l audă. Dar și-a argumentat poziția și în intimitate. Oare cum s-ar fi văzut pe sine însuși dacă ar fi stat măcar o noapte dintre nopțile acelea sfinte, împreună cu oamenii care strigau „Mai bine mort decît comunist” și „nonviolență”?

Ion Caramitru a greșit cu privire la Piața Universității, dar a fost poate singura lui greșală. În mai a refuzat să candideze pe listele Frontului. În 15 iunie a protestat față de cruciada minerilor cu o vehemență pe care alți colegi întru experiența puterii nu au avut-o.

Nu Ion Caramitru a venit la tribună, în 15 noiembrie, ca să vorbească. A fost dus. A fost negat. Și a fost întîmpinat cu fluierături. Mulți dintre cei care l-au huiduit știau prea puțin și despre ceea ce a făcut el pe vremuri și despre ceea ce a făcut el în ultimele zece luni. Chiar dacă erau patru sute de mii, nu aveau dreptate. În fața celor patru sute de mii mă simt alături de Ion Caramitru. Chiar dacă aceasta nu este o reacție de bun-simț politic.

România liberă din 22 noiembrie 1990

De la PCR la dictatură

În ciuda pasiunii cu care se face politică, miezul evenimentelor politice trece parcă pe lângă noi. Ca să dispară în prea multă tăcere sau în prea mult zgomot.

Să începem cu zgomotul. Acela care a izbucnit odată cu anunțarea faptului că, totuși, există un partid comunist (român!) și că acesta este gata să se afirme, mai întâi prin fuzionarea cu un alt partid. Nenumărate proteste au amintit de crimele PCR și de nerușinarea noilor mai vechi reprezentanți și s-a spus, drept concluzie: nu mai vrem partid comunist. Mult zgomot a făcut și șoapta lui Ion Rațiu: PCR ar trebui să fie lăsat să existe, de vreme ce avem democrație. În general, argumentarea s-a oprit la acest nivel.

Legalitatea partidelor cu tendințe totalitare, fasciste și comuniste este o problemă de natură constituțională. Majoritatea constituțiilor liberale le permit. Deci, în principiu, ar exista motive să le permită și Constituția noastră. Dar pînă cînd vom avea una mai sînt cîteva luni de trecut. Pînă atunci să nu uităm că PCR a fost mai mult decît un partid. A fost **structura de putere**. Ca atare, acest partid care a încercat de la apariția sa să submineze statul român este responsabil și juridic și moral de dezastrul național. Conform actului Revoluției și documentului său fundamental, vechile structuri de putere au fost desființate. Firesc, o astfel de hotărîre ar fi trebuit să-și găsească rezolvarea practică. Patrimoniului PCR, confiscat, să i se stabilească destinația (și nu ar fi deloc rău dacă s-ar avea în vedere orfanii și handicapații cu care, din prea marea lui grijă, acest partid a umplut țara). Vinovații față de lege trebuiau aduși la locul lor: în fața legii. Un tribunal național avea datoria să facă cîțu partidul comunist ceea ce s-a făcut acum patruzeci și cinci de ani, în Germania, cu partidul național-socialist. Astfel de acțiuni nu erau benevole, ci obligații ale noii puteri. De fapt,

controversele apărute prin ultima manifestare a PCR sînt false controverse. Nefăcînd ceea ce trebuiau să facă, actualii lideri politici au încălcat (încă o dată!) mandatul Revoluției. Este, se pare, nevoie de o altă putere care să ajungă, practic, la dizolvarea partidului comunist.

Se știe însă că, mai mult decît zgomotul, tăcerea este cea care dă motive de teamă. Față de gravitatea faptului, scurtele semne de exclamare și comentarii ironice cu privire la noile puteri ale lui Ion Iliescu reprezintă cu adevărat o tăcere. Istoria lor începe cu înființarea Serviciului Român de Informații în ilegalitate! La apariția SRI, în aprilie, nu s-a cerut și nu s-a primit votul micului parlament, CPUN. Faptul în sine a derutat suficient pentru a se uita și al doilea aspect: SRI depindea de Ion Iliescu. O situație care a continuat și după 20 mai într-un mod inadmisibil. Legea electorală era foarte limpede: președintele nu are decît atribuții de reprezentare (doar în timp de război ori situații foarte grave prerogativele sale se extind). Într-adevăr, SRI era o moștenire. Dar Parlamentul nu s-a grăbit să pună lucrurile la punct. Hapul a fost înghițit.

Și iată, tot Parlamentul stabilește că Ion Iliescu prezidează Consiliul Suprem de Apărare a Țării. De abia scăpasem de un președinte-comandant suprem și acum ne oferă, pe aceeași tavă, unul nou. Iar pentru că asta era încă prea puțin, Ion Iliescu participă și la ședințele guvernului, putînd să se amestece în atribuțiile executivului. Tot pentru liniștea noastră.

Evident, nu este de glumit. Aceste puteri dictatoriale ar fi trebuit să ne dea dimensiunea pericolului mai mult decît orice altă decizie contestabilă din Parlament. Din punct de vedere politic este tot un fel de mineriadă. Numai că victimele - legea, statul de drept - vor sîngera ceva mai tîrziu. Ceașescu, din cu totul alte condiții, a început la fel. Acaparînd. În locul zîmbetului, profesa un comunism cu față ceva mai umană. Apoi președinte, comandant suprem al armatei... După, acest avorton ne-a umilit atît cît nimeni

de pe lumea asta nu are dreptul să-i ierte. Lecția este la fel de valabilă acum. Cîtă încredere să ai într-un uzurpator de principii?

Poate, cine știe?, folosind cu hotărîre multele puteri care îi revin - Securitatea, Armata, Executivul - Ion Iliescu își va păstra scaunul prezidențial pînă la adînci bătrîneți. Dar locul lui în istorie este deja pus la punct. Pînă la detaliu. Numai un dictator are în fața puterii un astfel de sprint. În jur, cu roiul de aserviți. Oamenii devotați neamului poartă cu ei singurătatea alergătorului de cursă lungă.

22, nr. 46, noiembrie 1990

Europa prin Europa

Prin fondarea sa, în 1949, Consiliul Europei a devenit prima instituție europeană. Gîndit ca mijloc de cooperare între statele democratice de pe continent, Consiliul a reușit să se afirme printr-un sistem special de legături între parlamente, guverne și experți. Conform Cartei sale, el trebuie să asigure protejarea și dezvoltarea drepturilor omului și a democrației, armonizarea politicii țărilor membre în domenii cum sînt sănătatea, educația, cultura, administrația locală, mediul și justiția.

Motorul birocrăției de la Strasbourg este **Adunarea parlamentară**, compusă din reprezentanți ai forurilor legislative din țările membre. Parlamentul României a depus o cerere pentru primirea sa cu statut de invitat special încă din primăvară. Dovedea el prin asta, ca instituție principală a Puterii, că dorește să contribuie la protejarea și dezvoltarea drepturilor omului și a democrației? Evenimentele de la mijlocul lunii iunie, din București, au infirmat. Și i-au speriat pe politicienii de la Consiliul Europei care se lansaseră, prin acordarea statutului de invitat special unor țări cum sînt Iugoslavia, Polonia, Bulgaria și URSS, Ungaria și Cehoslovacia - ultimele două, membre pline astăzi -, în aventura integrării general europene. La acea dată acești politicieni au spus: mai așteptăm. Nu Europa trebuie să își reducă standardele la frontiera României, ci România să își adapteze, după nivelul european, reglementările și comportamentele ei.

Oare Puterea din România s-a adaptat între timp? Acesta părea să fie subiectul audierilor din 29 ianuarie ale primului ministru al guvernului român și ale unora dintre criticii săi. Cum era firesc, premierul a spus da, iar ceilalți au contestat. La secretariatul Adunării parlamentare s-au adunat, în ultimele luni, false demonstrații despre evoluții pozitive. Iar declarațiile triumfaliste făcute de Petre

Roman în fața Adunării au putut fi urmărite și de modeștii săi conaționali la televizor. Ceea ce nu au avut cum să urmărească aceștia la televizor au fost întrebările care au circulat la Strasbourg. Sînt întrebările pe care poporul român are dreptul să le pună guvernului său și Parlamentului cînd se cere - ori chiar dacă nu se cere - caucionarea Europei. Cum se explică faptul că, în timp ce se declară drept promotoare ale procesului de democratizare a societății românești, aceste instituții introduc legi profund antidemocratice? (De ar fi să amintim numai cele cu privire la înființarea **Consiliului Suprem de Apărare a Țării**, la funcționarea **Ministerului Apărării Naționale** sau la retragerea cetățeniei!) Cum se explică reactualizarea unor decrete date de Ceaușescu pe care le consideram - din asigurările primite și din bun-simț - abrogate de fapt? Cum poate fi interpretat faptul că un guvern care face din descentralizare o formulă de program acceptă independența economică numai sub presiunea grevelor - cazul, unicat, al Timișoarei? Și ce să se înțeleagă din violarea, tocmai înaintea declarațiilor de bună purtare de la Consiliul Europei, a anumitor convenții semnate de România? (Ultima ar fi exploatarea, peste capacitățile lor de regenerare, a pădurilor.) Sau cum este compatibilă apariția în ziarele partidului de guvernămînt a unor articole care amplifică conflictele etnice cu faptul că acest guvern a semnat Carta de la Paris?

Dar nu întrebările unor contestatari determină, pînă la urmă, voința politică.

În timp ce la Strasbourg premierul nostru explica cît de dezamăgit, cît de fragil s-ar simți poporul român dacă i s-ar întoarce cumva spatele de către Consiliul Europei, aproape o mie de membri ai Vetrei Românești au descins la București. Au venit la Parlament cu o listă. (Pe ea, Smaranda Enache, aflată în acea zi de miercuri în clădirea Adunării parlamentare.) Au venit probabil să ceară o vînătoare de vrăjitoare. Și, cum nu au găsit foc și lemne, s-au hotărît să facă ordine. Să acosteze ziariști. Pe străzi, care sînt,

totuși, tăiate în pământul Europei, acești oameni bine hrăniți, cum le stă bine unor foști sau, posibil, actuali purtători de epoletă, opreau cetățeni liberi sub privirile liniștite ale unor polițiști. În numele obârșiei noastre românești!

Întrebările cele mai severe și mai motivate pe care le pun diplomații occidentali proaspetelor state care bat la poarta Europei civilizate se referă la minorități. Surpriza și iritarea unor „reprezentanți“ la această insistență sînt semnificative. Ele arată perfect în ce sens și în ce măsură nu se află la înălțimea cerută. Le rămîne să înțeleagă faptul că identitatea și libertatea minorităților - religioase, etnice sau de orice alt gen - reprezintă valoarea fundamentală a democrației moderne. Cum, la limită, minoritatea înseamnă **persoană**, ea se revarsă în umanism. Din această îngemănare crește spiritul Europei: **socialul și individualul, democrația și umanismul.**

22, nr. 5, februarie 1991

Cuplul

Despre Petre Roman aveam o imagine oarecum discontinuă și, în orice caz, subevaluată. Această frivolitate era, cred, o reacție la extraordinara lui putere de a minți, privită mai mult cu amuzament decît cu îngrijorare. Îmi amintesc și de o teorie menită să aducă liniștea: dintre toți cei care trag ițele, acolo sus, Petre Roman a dovedit o astfel de labilitate și lipsă de crispare încît va fi capabil să părăsească orice cauză și să își asume orice joc, inclusiv **jocul cel bun**.

L-am ascultat pe Petre Roman vorbind pe 29 ianuarie în fața Adunării parlamentare în rafinatul hemiciclu al Consiliului Europei: citind o declarație din partea guvernului român și răspunzînd la mulțimea de întrebări pe care aleșii Europei i le serveau. **Serveau** este cuvîntul cel bun. „Aveți asigurate condițiile libertății religioase?“ „Complet, din punctul de vedere al legii. Dar guvernul român nu poate interveni în neînțelegerile complicate dintre comunitățile religioase.“ „Ați reușit să introduceți separarea puterilor în stat?“ „De reușit am reușit chiar prea bine; se manifestă un spirit de independență care aproape nu ne mai permite să fim funcționari.“ „Care ar fi sentimentele poporului român dacă acum Consiliul i-ar refuza intrarea în Europa?“ „De abandon, de fragilitate, de marginalizare a lui într-o poziție în care, geografic, nu e. Dar, Dumnezeu, simt că ni se deschid porțile și că sîntem cu toții pe drumul cel bun.“

Era de fapt un spectaculos joc de tenis în care un maestru ce trebuie lansat face o demonstrație folosind parteneri convenționali. Returul lui Petre Roman ar fi meritat uneori aplauze: plin de forță și de efect. „Dar ce părere aveți despre blocarea hîrtiei pentru presa independentă?“ „În realitate, din cauza apariției noilor jurnale nu mai putem tipări nici manuale. Iar singurul ziar în opt pagini este un ziar de opoziție.“

Petre Roman a ocolit, a mințit sau a parat limpede și coerent. În franceză, în engleză, în spaniolă. Cu zîmbet și siguranță. Observatorii recunsoc: în tot acest an, Petre Roman a evoluat. Cine îl subestimează este el însuși de subestimat. La întîlnirile internaționale înalte - unde nu mai răspunde tentației glumelor vulgare, lăsate pentru discuțiile cu ziariștii -, Petre Roman este cea mai puternică piesă a actualei echipe. Fără egal.

Fără egal? Vă amintiți de zîmbetul larg și de siguranța cu care Ion Iliescu întîmpina zecile de mii de feseniști în timpul campaniei electorale? De satisfacția pe care o lăsau muncitorilor și femeilor mitingurile lui? Puterea adevărată, deci puterea ocultă, își arată, prin Ion Iliescu, o altă față: una pentru noi. În interior mergea imaginea prudentă, paternalistă și conservatoare a președintelui. Omul care, în acel chinuit Decembrie, a strigat vesel: „Hai să mergem în Cabinetul 1“. Omul societății de după Revoluție! Atît cît a ținut.

Roman zîmbind spre afară, Iliescu zîmbind spre interior. Puterea ocultă și-a ales un cuplu perfect. Dar pentru ce și pentru cine?

22, nr. 5, februarie 1991

Gesturi de solidaritate

În amplul spațiu pus la dispoziție de revista 22 unor oameni de cultură care au dorit să ia apărarea ministrului Andrei Pleșu, Horia Bernea nota formidabila coeziune și unitate de acțiune a internaționalei mediocrilor. Deoarece nu este vorba numai despre mediocritate ci, de asemenea, despre sentiment de vinovăție, răpăcitate, disciplină de partid etc., sfînta coordonare dintre Vasile Moiş, Romulus Vulpescu, Sergiu Nicolaescu ori Arthur Silvestri nu are nimic excepțional și straniu. Împărțirea privilegiilor și accesul la putere obligă, evident, la coalizare. Se manifestă spontan și nu cere un efort de voință. Coalizarea peste interesele proprii, imediate, presupune alt gen de suport. Acest răsorit intim se numește solidaritate. Riscantă sau cel puțin inconfortabilă, solidaritatea cu ființe aflate în dificultate ori cu cauze care par temporar pierdute este o dovadă că valorile etice sînt mai mult decît expresia unei raționalități colective.

Ceea ce, trebuie să recunoaștem, nu pare a fi o specificitate națională. Este adevărat că în ultimul an - anul acela uluitor! - nu au lipsit gesturi de solidaritate. Adeziunile pentru Proclamația de la Timișoara, sutele de semnături ale intelectualilor de prestigiu pentru Piața Universității și, mai tîrziu, pentru victimele din 13-15 iunie sînt cîteva exemple. Ar fi vorba deci despre manifestări de solidaritate politică. Nu a fost numai atît. Dar luările de poziție în apărarea lui Andrei Pleșu au pus accentul pe solidaritatea umană, ceea ce, în contextul nostru atît de degradat, este principala noutate a grupajului din revista 22.

Pe de altă parte, tocmai acest gest ne-ar obliga să ne amintim - sau, sper pentru unii, să ne **reamintim** - că solidaritatea a fost absentă (ori insuficientă) cu alte ocazii. Nu ar fi trebuit ea să se manifeste, întîi și întîi, față de Doina Cornea, această ființă fragilă la trup, dar cu suflet înalt care a întîmpinat în locul nostru primejdia în numele

demnității naționale? Nu ar fi fost firească o reacție imediată a oamenilor de cultură - și, în definitiv, de ce numai a celor de cultură? - la încercările de maculare îndreptate împotriva Anei Blandiana? Apoi, să ne amintim de amenințările adresate unei alte **doamne** care și-a asumat riscul linșajului public pentru a demonstra că nu sîntem un popor de barbari și că am fi capabili să aparținem, așa cum se laudă unii și alții, Europei. Vorbindu-ne nouă și vorbind lumii despre toleranță, Smarandă Enache a lăsat deschisă șansa reconcilierii naționale și internaționale. A rămas aproape singură. De ce vine atît de tîrziu un semn de solidaritate umană fermă? Este cazul să ne întrebăm, chiar dacă acum acest gest fericit de solidaritate apare legat de prestigiosul nume al lui Andrei Pleșu.

Cîteva explicații profane există. Mă gîndesc mai întîi la surpriza pe care am avut-o cu toții cînd mercenarii abjecției au îndrăznit să o insulte pe Doina Cornea. Uluirea inițială a paralizat voința. Chiar dacă unii dintre noi s-au exprimat, în vreo formă sau alta, față de această infamie nu am găsit, să recunoaștem, energia de a crea o adevărată solidaritate de grup. La fel s-a întîmplat și în cazul Anei Blandiana. Cum să o mai asociezi o dată, pe Ana Blandiana, cu aceștia, apărînd-o de detractori? În privința Smarandei Enache s-a manifestat un complex mai vinovat. Nesiguranța unora dintre intelectualii noștri de bună-credință în fața sarcinii ingrate de a amenda manifestări vicioase ale sentimentelor naționale, plecînd de la reale sentimente naționale, explică în parte de ce o prezență civică de excepție nu a fost valorificată suficient, moral și politic.

Faptul că, pe tema solidarității, m-am gîndit cu prioritate la cele **trei doamne** mi se pare firesc. Oare nu ele ar fi trebuit protejate mai întîi, înaintea unui bărbat care mai are și „defectul“ de a fi ministru? O consolare există totuși în credința că acela care este logodit cu infinitul etic nu are nevoie neapărat de suportul unor

dovezi de colegialitate. Nu îmi închipui că de la înălțimea firii sale, Doina Cornea mai depinde de un confort psihologic, chiar dacă acesta, relativ și temporar, ar conta. Până la urmă, principalul rost al gestului de solidaritate inițiat de revista 22 este **lecția de solidaritate**. Și poate faptul că l-a avut în vedere pe Andrei Pleșu este cu atât mai bine; este o lecție, sper, chiar pentru Andrei Pleșu.

22, nr. 6, februarie 1991

De la stînga la dreapta

Mai deunăzi, cîțiva invitați de la Alianța Civică s-au întîlnit la o masă cu o delegație parlamentară din Franța. Oamenii politici din țara mamă a francofonilor au explicat că aveau pe agendă contacte cu principalele tendințe de aici: „Despre voi ni s-a spus că sînteți de dreapta“.

Alianța Civică și politica de dreapta! Nu o să trec peste faptul că această împărțire **stînga - centru - dreapta** este frivolă. Raymond Aron a încercat de prin anii '50 să convingă lumea politică și culturală franceză de caracterul iluzoriu al acestei scheme, dar vreme de douăzeci de ani nu a reușit. Mai tîrziu și matematicienii au demonstrat că o astfel de ordonare pe o linie a vieții politice este imposibilă. Dar cei care fac politică sînt tenace: pentru ca să nu se complice au refuzat „sterilele“ discuții academice.

Programele și strategiile unui partid politic sînt prea complicate pentru a le aranja, precum mărgelele, dintr-o parte în alta. Dar asocierile standardizate, spre exemplu, dintre **stînga și stalinism** sau **dreapta și fascism** nu permit oare un limbaj simplificator? În general nu, pentru că în general comportamentele sînt amestecate. Și ce să mai spunem în fața acestui îngrozitor **mélange** care este viața politică de la noi?

Dar dacă pare caricatural să vorbim despre **partide de stînga și partide de dreapta** putem în schimb să vorbim, în virtutea vechilor identificări, de **comportament de stînga și comportament de dreapta**. Spre exemplu naționalist-șovinismul practicat de **România Mare și Vatra Românească**, sprijinite de actuala pîtere, girată la rîndul ei de FSN, este un comportament atașat, tradițional, dreptei - stînga fiind, după cîte ne amintim, internaționalistă. Iar dacă vrem să găsim un semn dinspre stînga (eventual, unul „extrem“) avem de căutat tot la FSN: conservatorismul practicat cu obstinație de către majoritatea parlamentară și apărarea vechilor structuri și

nomenclaturiști sînt ambele de stînga. Ca și sloganurile pe care le-a aruncat tot anul trecut pe piață.

De dreapta este teroarea subversivă: agresarea unor intelectuali din opoziție de către bătauși fără identitate, pătrunderea pe timp de noapte în redacțiile unor reviste care nu au fost cumiți. De stînga, teroarea de suprafață: contrademonstrațiile muncitorești, asaltul polițiștilor asupra unor ziariști cu legitimațiile prinse în piept. De dreapta, afacerile făcute cu bunurile statului în numele unei privatizări de tip darwinist, de stînga, pauperizarea care se generalizează pe zi ce trece.

După cum vedem cu toții, Frontul este peste tot, la suprafață și în subsol, la stînga și la dreapta. Vă amintiți de spectatorii care asistă la un meci de tenis? Cum mișcă privirea, ritmic, dintr-o parte în cealaltă? Cum o tot plimbă? Ce hipnoză! Așa facem și noi: adică, stăm la centru și tot privim Frontul cum ne înconjoară, și din stînga și din dreapta, dulce, cînd amețitor, cînd amenințător.

22, nr. 10, martie 1991

Între mai răi și mai puțin răi

Chiar dacă diferențele și tensiunile din sânul Puterii erau evidente, mulți am considerat că ceea ce îi unește pe actualii pretendenți la istorie contează mai mult decât ceea ce îi desparte. Însă, după cum s-a văzut, gravitatea competiției din grupul liderilor a depășit scenariile de păcălit lumea. S-ar putea ca reordonarea spațiului politic în urma „spargerii frontului” să ne influențeze foarte serios viitorul. Și, așa cum îi stă bine unei lumi încă orwelliene, probabil și trecutul.

Chiar atunci când aștepti totul este bine să te împaci și cu jumătățile de măsură. De aceea ne putem permite o respirație de ușurare (una scurtă, între două griji și două hopuri) după pierderea de poziție a grupului cel mai conservator, pro-sovietic, pro-comunist, proletcultist, pro... Asocierea lui Alexandru Bîrlădeanu și a lui Ion Iliescu cu spiritul imperiului aflat la crepuscul ține mai puțin de amintirea - nu neapărat convingătoare - a activității cominterniste a celui dintîi ori a telefoanelor date în grabă de cel de-al doilea la Moscova, în Decembrie '89. Cine a urmărit cum îi iritau discuțiile asupra împrumutării țărănilor cu pămînt, ori asupra reformelor de fond și inflexiunile limbajului de lemn cu care argumentau contrariul a fost în stare să pună corect diagnosticul asupra planurilor celor doi nomenclaturiști de formație. Din păcate, prea puțini dintre beneficiarii noilor legi știu astfel de detalii. Se prea poate ca discursul populist ținut de Alexandru Bîrlădeanu la televizor să mai înșele pe cei care speră într-o alternativă la creșterea șomajului ori la asimetriile standardului de viață, în perioada de tranziție. Dar orice analist obiectiv recunoaște că așa ceva nu este posibil și că marele pericol vine, ca și lumina, din Est. Din această cauză nu merită să insistăm asupra confruntării Roman-Bîrlădeanu, ci aș vrea să mă refer la un aspect mai obscur, aproape necunoscut de opinia publică.

Printre cei care au pierdut la Convenția FSN au fost mai mulți „tineri revoluționari“, din grupul reprezentat în mod simbolic de către **Dan Iosif**. „Uite, ultimii participanți la Marele Eveniment au fost dați la o parte“, i-au căinat câțiva gînditori de cuvinte. Oare era cazul? I-am cunoscut pe acești tineri. I-am întîlnit pe culoarele Consiliului Frontului Salvării Naționale; ocupînd, siguri pe ei, antecamerile oamenilor forte ai noului regim; agitîndu-se, nu mai puțin siguri, prin camerele înșesate cu trupe în data de 18 februarie, cînd cu asaltul asupra Palatului din Piața Victoriei. Dar dincolo de priviri, grimase, gesturi i-am descoperit cu adevărat pe acești lupișori cu dinții tineri în ședințele din Parlamentul care funcționa înainte de alegerile de la 20 mai. Aveau obiceiul să tropăie vesel din picioare cînd un reprezentant al Opoziției își declara o intenție care nu le era pe plac. Ei au propus și tot ei au participat la votarea proiectului unei fundații pentru tineret care a lăsat la mîna lor - de ce a lor?, cum să reprezinte tineretul acești grăbiți la festin? - fonduri ce ar fi trebuit să fie distribuite de către organizațiile de studenți sau de elevi. Cît de lamentabil se putea manifesta curioasa selecție a ocupanților Comitetului Central mi-a fost dat să văd prin luna aprilie. Atunci, după multe insistențe, **Asociația Foștilor Deținuți Politici** a reușit să aducă în discuția CPUN o lege pentru reparația materială datorată victimelor comunismului. Câțiva oameni cu părul alb cereau, pentru viața lor distrusă, completarea pensiei cu cîteva sute de lei. Nu a fost ciudat că domnul Bîrlădeanu, care participase la trimiterea lor în închisoare, a protestat împotriva „pretențiilor“ victimelor sale. Dar cum să calificăm extraordinara agitație ce a cuprins cu ocazia aceluși vot grupul condus de către **Dan Iosif**? Zgomotele dezagreabile cu care acești școlari cu școala nefăcută încercau să batjocorească cuvintele, în fond dramatice, ale foștilor deținuți politici, aleși, absurd, drept adversari? Cînd au văzut că proiectul de lege merge înainte, tinerii noștri s-au gîndit să boicoteze votul prin

retragerea lor din sală. Ideea i-a excitat nemaipomenit și timp de câteva minute ședința a fost practic întreruptă de alergătura lor amuzată. Dar numărul de prezenți în sală a fost suficient. Proiectul Asociației a trecut. Iar acea ședință chinuită a fost o lecție a ceea ce înseamnă să dai responsabilități pe mâna unor iresponsabili.

Am rămas doar în fața echipei Roman? Dacă da, atunci vom avea de înfruntat, în locul mediocrității sufocante, doar un darwinism neiertător; în locul unui primitivism cu instincte oarbe, maniere ca o lamă de cuțit. Este totuși un progres față de logica lui Ceaușescu.

22, nr. 13, aprilie 1991

Smaranda Enache în regatul competențelor

Directoarea teatrului pentru copii și tineret „Ariel” din Tîrgu Mureș a fost supusă examenului de atestare. Conform dispoziției nr. 17 din 15 aprilie 1991, datorită „lipsei de eficacitate, de perspectivă, de simț al datoriei și al conștiinței profesionale, insuficienței preocupări pentru crearea unui climat stimulatîv în activitatea artistică și culturală a instituției”, Inspectoratul pentru cultură al județului Mureș dispune eliberarea din funcție, în condițiile prevăzute de art. 30, litera „e”, din Codul Muncii, a actualului director al teatrului. Deși în general nu se face, să dăm și numele „severilor”: (consilier șef) **Serafim Duicu** care semnează, domnii **Ioan Florea** (consilier) și **Ludușan Tarfin** (contabil șef), însărcinați să ducă dispoziția la bun sfîrșit. Nu de alta, dar așa poate vor intra și ei, prin ușa de serviciu, în istorie. Pentru că directoarea teatrului pentru copii și tineret „Ariel” este doamna **Smaranda Enache**. Din 1984, de cînd domnia sa conduce destinele acestei instituții, „Ariel” a primit o mulțime de premii: de regie, de scenografie, de interpretare și, un caz mai rar, s-a distins prin absența oricărui spectacol compromițător. În 1990, Secția română de aici a reușit să obțină o recunoaștere internațională: Diploma de onoare „Unima”. „Ariel” este invitat, în luna septembrie, în Franța, la Festivalul teatrelor de marionete (și pot să vă spun, în șoaptă, la ureche: tot datorită Smarandei Enache).

Iar autoarea nu este doar o directoare. A tradus și adaptat spectacole pentru copii. În mai 1989, piesa sa „Fabule, fabule”, o alegorie a ceaușismului, a fost interzisă. A urmat chemarea la cunoșcuții prieteni ai culturii, să dea socoteală, dar, cine știe?, intimidările și insultele de atunci or fi constituit un exercițiu întăritor pentru ceea ce i s-a întîmplat începînd cu anul 1990. Membră a CPUN-ului local, Smaranda Enache a demisionat

la 15 martie, în semn de protest pentru indiferența autorităților față de pericolul violențelor etnice. Am văzut atunci extraordinara sa intervenție la Televiziune, cea care, din fericire, a separat abrupt autentică reprezentare românească, tolerantă și europeană, de înotătorii în apele tulburi ale violenței naționaliste. A fost o perioadă în care viața ei era în pericol. Este alături de noi, dar nu a scăpat de mizeriile ultra(co)naționalilor și penibilele lor presiuni. La 30 aprilie, Tribunalul județean îi infirmă candidatura, folosind drept probe - o adevărată lecție de abuz nelimitat - articole din ziare scrise împotriva ei. Și, în continuare, invitata de onoare a numeroase întâlniri internaționale se vede urmărită de invidia unor adversari de duzină. Examenul de competență este ultimul și cel mai de jos exemplu al iresponsabilității care domnește în acest regat al incompetenților.

Nedreptățile făcute unui om ar trebui să ne doară. Nu este cazul, dacă victima abuzului este doamna Smaranda Enache. O personalitate care a primit, de atâtea ori exprimat, respectul Europei nu are nevoie de compasiune. Toleranții intolerabilului mai inventariază, astăzi, o victorie. Dar victoria aceasta, ca orice manifestare a mediocrității, este relativă, antiprodusivă și temporară.

22, nr. 17, mai 1991

A fost odată și va fi odată!

În vara anului trecut, am solicitat **Ministerului de Interne**, în numele **Comitetului Helsinki**, informații în legătură cu arestații din 13-15 iunie. Pentru inflexibili așa vrea să amintesc că o asociație pentru apărarea drepturilor omului nu are orgolii; este chemată să intre în dialog cu oricine, dacă prin asta ajută victimele. Peste câteva zile, nu mică mi-a fost surpriza când, la sediul GDS, am fost chemat la telefon de către **Doru Viorel Ursu**, deci de însuși **ministrul de interne**. Cu o voce plăcută, cordială - extrem de cordială -, mi-a explicat că ministerul pe care-l conduce nu are posibilitatea să țină o evidență perfectă a arestațiilor despre care mă interesam, din cauza numeroaselor intrări și ieșiri din penitenciar, greu de urmărit. Date fiindu-i tabieturile, **Procuratura** ar fi pentru **Comitetul Helsinki** partenerul firesc, în această situație. Dar **Ministerul de Interne** va fi oricând gata să colaboreze în problemele umanitare, a afirmat **Doru Viorel Ursu**. M-a frapat atunci nu numai telefonul în sine, ci și calitatea vocii unuia dintre cei mai importanți membri ai guvernului **Roman**.

Așa se educă de altfel o societate: printr-o mulțime de ajustări reciproce între oameni și instituții. Uneori semnele unei schimbări de mentalitate au caracter spectaculos, pînă ajung să te emoționeze. Mă gîndesc la faptul acela fără precedent, petrecut în fața Televiziunii, cînd tinerii polițiști care păzeau pichetul de protest al **Alianței Civice** au salutat, în poziție de drepti, acordurile tînguitoare ale unuia dintre cîntecele **Pieței Universității**: „Vino, Doamne...”. Și nu este singurul exemplu. Modul în care conducerea **Poliției Capitalei** colaborează cu organizații de mitinguri îți oferă, deseori, speranțe.

Dar de atîtea ori vine și dușul rece. Unul de gheață: **Doru Viorel Ursu**, cel cu vocea timbrată la telefon, premiază **România Mare!** Despre această revistă, puțini membri ai **GDS** au acceptat să scrie - mai întîi de toate au refuzat să o citească. Refuzul și dezgustul există la mai

multe categorii, și totuși revista va intra în istorie pentru că răul, ca și binele, cînd depășește o anumită cotă, impregnează memoria multor generații. Nu este vorba atît de limbajul obscen, în care unii dintre redactori sînt experți și care poate fi compatibil pînă și cu literatura. În **România Mare** abjecția este de gîndire, de comportament, intră în porii esențelor. Este în fond o strategie criminală (nimic retoric în acest cuvînt: **criminală**) de degradare a identității naționale. În ciuda caracterului uneori stufos al discursului, autorii paginilor din revistă și cei ce sînt în spatele lor au în vedere scopuri similare și clare. **România Mare** a apărut după ce **Eugen Barbu** și **Corneliu Vadim Tudor** au trimis o scrisoare lui **Petre Roman**, prin care își puneau la dispoziție serviciile - pentru anihilarea Opoziției. Primul lor obiectiv: crearea unei complete confuzii morale, degradarea imaginii celor care deveniseră repere de demnitate în anii comunismului (și, fără voia lor, concurenți potențiali ai proaspăt sosiților la putere). Și au reușit! Mă întreb ce ar mai rămîne din Franța dacă francezii și-ar nesocoti intelectualii? Din Polonia, dacă polonezii și-ar batjocori martirii? Respectul pentru sfinți și eroi este o condiție elementară pentru păstrarea sănătății morale a unui popor. Sfinții și eroii sînt mituri, dar în spatele lor există și persoane reale, chemate să dea măsura demnității publice. O dau, asumînd-o. Cum își permite un colaboraționist rapace să vorbească licențios despre **Doina Cornea**? Infamiile nu au o singură victimă; victime sînt toți consumatorii receptivi la infamii, toți cei care își pierd, prin simpatia lor vinovată, busola etică.

Al doilea obiectiv, repede pus în practică de **România Mare**, a fost de a crea tensiuni sociale. Dacă populația de origine maghiară a devenit principala țintă a incitărilor, asta s-a datorat și faptului că astfel KGB-ul putea să urmărească mai liniștit frontierele Basarabiei. Limbajul antimaghiar nu cunoaște nici el vreo limită. Răul pe care ni-l face astfel nouă, românilor, este imens. Paginile revistei ne afectează grav prestigiul, dau imaginea unui popor grosolan, violent, primitiv. Iar imaginea este preluată încet-încet de instinctele și gîndurile sutelor de

mii de cititori ai revistei.

Deci această revărsare de murdărie căreia **România Mare** îi dă naștere săptămîină după săptămîină, ca un vulcan în plină erupție, are două scopuri simple și clare: anihilarea competitorilor politici și creșterea instabilității sociale. Cu siguranță, celelalte sînt doar arabescuri. Și, asemenea scopurilor, simplă este și strategia: apelul constant, insidios, la instincte perverse, pe care le hipertrofiază, coborînd foarte jos nivelul de manifestare al ființei umane.

Este de înțeles nevoia de a refuza realitatea mizerabilă a acestei reviste, ocolind-o, uitînd-o. Și nici acum nu aș fi scris despre ea dacă nu aș fi descoperit că fete și băieți de 10-12 ani așteaptă cu nerăbdare următorul număr al **României Mari**. Pentru filme mai puțin nocive exista obiceiul să se interzică accesul în sală celor care nu au împlinit 18 ani. Ar trebui să ne trezim! Nu avem dreptul să ne lăsăm copiii infestați cu răul acestor indivizi fără scrupule.

Într-o societate civilizată, în fața răului se ridică Legea. Dar Legea depinde de Putere. Iar revista este evident legată de interesele acesteia. Cu toții am văzut la televiziune sărutul dizgrațios pe care Ion Iliescu i l-a dat, la Palatul Cotroceni, lui Eugen Barbu. Tot la televiziune, Petre Roman explică: el nu vede nimic negativ în a face parte din fundația **României Mari**. De mult știam că pe birourile activilor din Serviciul Român de Informații, sau al celor de la Ministerul de Externe, revista tronează ca o publicație cvasi-oficială. Și acum, premiul dat de către **Ministerul de Interne** din mîna lui Doru Viorel Ursu! Dacă lucrurile stău așa la suprafață, cîte sărutări și simpatii se manifestă ele în adîncime! Dar cei neștiuți, cei știuți sau cei numai bănuți să nu uite: pentru cochetarea cu cea mai abjectă și dăunătoare grupare, **Consortiul României Mari**, se va răspunde în fața Justiției!

Și va fi odată, în România, justiție!

Mai întii, fair-play

Înainte cu cîteva săptămîni de lamentabilele declarații, de la Washington, DC, ale delegației formate din membrii PNL și PNT (privind necesitatea de a opri ajutorul american pentru societatea civilă din România), cele două partide semnaseră, împreună cu alte forțe politice și alături de reprezentanți ai Alianței Civice, o înțelegere care afirma existența unor opțiuni politice comune și intenția unei colaborări. „Pînă la formarea unor liste comune la alegeri“, anunța textul cu pricina care a trezit entuziasmul tuturor celor mulțumiți, de-a lungul timpului, cu pronunțarea sau cu scrierea pe hîrtie a cuvîntului unitate. Și pentru a aprecia funcția benefică pe care Alianța ar putea-o avea asupra unei opozitii coerente, Ioan Mănușu, președintele în exercițiu al Alianței Civice, a fost ales și președinte al Forumului Democratic Antitotalitar. Aproape că fuseseră uitate cuvintele atît de riscante (pentru cariera lui) cu care Radu Câmpeanu întîmpinase formarea Alianței cînd, iată, reprezentanți ai celor două principale partide istorice pun în discuție capacitatea anumitor lideri politici de a se prezenta drept parteneri credibili. Practic, nu prea există multe alternative pentru cei implicați. Sau conducerea partidelor sancționează pe domnii Săndulescu, Lintzmeier etc. desolidarizîndu-se în mod public de comportamentul lor - cu explicații de rigoare la conducerea Alianței Civice și a Departamentului de Stat -, ceea ce ar dovedi că greșeala este doar una personală, sau, în caz contrar, Alianța va trebui să se preocupe cu mai multă atenție de descoperirea unor forțe consacrate reșezării morale și democratice a societății românești. Dar ceea ce s-a întîmplat la Washington nu este numai motiv de reacție politică, ci și subiect de meditație asupra realității partidelor politice la noi.

În societățile occidentale la care atît de des ne referim, partidele politice sînt entități cu o specială

stabilitate. Ca tot ceea ce este cu adevărat viu, ele își afirmă identitatea aflându-se permanent în mișcare: structurile creează lideri și programe, liderii și programele mai amendează structurile, verificându-le adaptabilitatea. În ciuda faptului că se tot intră și se tot iese din joc, putem vedea la aceste partide un trup consistent. Entități cu o asemenea stabilitate nu au putut fi încă realizate la noi. Pe fondul nostru de sărăcie, de oboseală și obstrucție, inițiativele de acum șaisprezece luni nu aveau cum să asigure mecanisme fiabile de reproducere. Singura mișcare politică la care s-a finalizat pînă astăzi procesul de alegeri democratice, de la nivelul filialelor pînă sus, la nivelul național, este **Alianța Civică**. Programe autentice (operaționale) se află de asemenea doar în faza incipientă - face excepție documente importante pentru un program general, cum ar fi **Proiectul de Constituție** al PNT-cd ori **Carta drepturilor și libertăților fundamentale**. Nici FSN nu are astfel de programe, pentru că nu programe ale FSN sînt actualele opțiuni ale Administrației de stat. Ce sînt deci astăzi partidele? Practic, realitatea lor socială se reduce la comportamentul liderilor și parlamentarilor, la reușita publicistică a ziarului pe care îl editează, la imaginea publică ce sintetizează un capital de simpatie ori antipatie. Fiecare din aceste aspecte sînt doar ușor legate între ele și cu atît mai puțin de activitatea membrilor simpli de partid. Face din nou excepție **Frontul**, în fond, mai puțin o structură cît un fenomen: fiind expresia unei mafii de putere și a restaurației, el condiționează, în mod negativ, bincînteles, mult mai sever oamenii și strategiile.

Cu cît dependența de **trupul partidului** este mai puțin constrîngătoare, cu atît crește importanța liderilor politici. **Sergiu Cunescu** dă identitate unui partid care fără imaginea pe care i-o propagă televiziunea ar fi dispărut probabil din conștiința publică. Fără **Corneliu Coposu**, a cărui remarcabilă onestitate începe, în sfîrșit, să devină celebră, PNT-cd ar mai fi avut puține șanse de a fi acceptat în coaliții și de a-și spori simpatia, după agresiunea fizică

și propagandistică (în cea mai mizerabilă tradiție comunistă) dusă împotriva lui de către sprijinatorii oculti ai Frontului, și datorită căruia partidul însuși începe să funcționeze, iată, ca atare. La capătul opus, I.V. Săndulescu ne arată - pentru a cîta oară?, urmează să exclamăm noi, cei care cunoaștem intervențiile sale lipsite de loialitate, inclusiv ceea ce se află în spatele atacului din Parlament contra **Europei Libere** - că trebuie să fim extrem de atenți cu unii dintre cei ce se declară prieteni.

Dacă, în actualele condiții, liderii politici sînt atît de importanți, asta înseamnă că politica partidelor se identifică, în mare măsură, cu politica de persoane. Orice înțelegere cu privire la tactica de zi cu zi sau la cooperarea electorală va trebui pusă, **mai întîi de toate**, în termeni de capital uman, de reprezentanți - și nu de etichete, sigle, documente sau afirmații de bunăvoință. Iar în acest mod problema cooperării politice se traduce concret, într-o problemă de **fair play** a aleșilor - așa cum a demonstrat-o și delegația Opoziției prezentă, în luna mai, la Washington, DC.

22, nr. 22, iunie 1991

Dreptul la replică în revista 22

De 17 luni, de la acel prim număr din 20 ianuarie 1990 revista 22 face obositoare eforturi să-și apere ținuta. În fața degradării continue a publicisticii românești care a ajuns să scoată în față, în sute de mii de exemplare, reviste vulgare și agresive, membrii redacției și membrii GDS au trebuit să lupte, voinicește, contra curentului. Dar, pentru ca 22 să aibă pagini curate la suprafață, a curs uneori, la subsol, puțin sânge. Că un anumit grad de civilizație înseamnă un anumit grad de masochism se poate vedea din reținerea pe care și-a impus-o **Grupul**. Se cunoaște?

Probabil unii își mai amintesc campania lansată de către **România Mare**, în primăvara anului trecut, împotriva lui Dan Petrescu. Oare discreția celui atacat și a prietenilor săi era urmarea cea mai firească? Nici nu s-a intenționat să fie. Dan Petrescu nu face parte din prăzile comode: nu are complexe, este inteligent și, deseori, un excelent stilist. O demonstrație stilistică a fost și replica pe care Dan Petrescu o pregătise pentru 22, un text perfect stăpînit care trecea ușor și definitiv într-o pasișă a limbajului celor doi foști mercenari de la **Săptămîna. România Mare** contra **România Mare!** În redacție au apărut controverse, mai mulți membri GDS s-au agitat și ei în jurul textului și s-a hotărît (argumentîndu-se ținuta): **replica nu apare**. Dan Petrescu a primit cu liniște ironică interdicția, nici nu a comentat-o și și-a pus textul în unul din multele lui sertare.

Un alt „persecutat” al **Grupului** a fost Sorin Dumitrescu. O dată, de două ori, de trei ori expresia sa a fost considerată prea violentă de către redacție, iar secvențele cu pricina au fost trase afară. Spre deosebire de Dan Petrescu, Sorin Dumitrescu s-a supărat, creînd, firește, răniri printre colegi. Dar, înainte de toate, ținuta!

GDS și revista au fost aproape tot timpul ținta unor atacuri aberante, în primul rînd din partea ziarului **Azi** și a

revistei **România Mare**. S-a hotărît că „acel gen de presă“ este prea murdar pentru a fi băgat de noi în seamă. Rezultatul? Dacă stai drept, și dacă te mai ridici și pe vîrfuri, apare pericolul ca, în curînd, capul să ajungă undeva în nori. Așa nu s-a observat cum murdăria vehicula germenii nefaști ai extremei stîngi și ai extremei drepte. Într-o jumătate de an șovinismul, antisemitismul, ultranaționalismul, împreună cu cele mai primitive formule populiste s-au extins, cum spuneau comuniștii, ca o „ciumă verde“. Această lipsă de reacție la degradarea limbajului ori a mesajului a fost, cred acum, o greșeală. Ar fi trebuit să facem abstracție de faptul că noi sîntem obiectul agresiunii și să tragem semnalele de alarmă cu privire la natura acestei agresiuni.

Evitarea unor polemici inegale a salvat multe din paginile revistei. Dar utilizarea paginilor ei în direcția unei excesive, dar mai ales nemotivate penitențe, așa cum se manifestă din ce în ce mai evident și mai naiv în ultimele luni, nu mai are acest avantaj. Dreptul la replică, care amenință să devină, în 22, rubrică curentă, are o reglementare juridică suficient de clară. Dacă a greșit, revista are datoria să-și confirme greșeala, deși recursul este atît de antipublicistic. (Și, uneori, greșeli au fost, cum ar fi acceptarea, nu de mult, a unui comentariu al lui Andrei Pippidi în care se foloseau atacuri la persoană.) Dar de aici pînă la a deschide revista unor teribilisme și orgolii este un drum lung și pe el a început să se facă naveta.

Voi da două exemple. Pentru că le cunosc cel mai bine va trebui să aleg unele care mă implică direct. Acum cîteva luni, Radu Eugeniu Stan mi-a luat un interviu pentru revista **Expres**. Deci R.E. Stan îmi oferă cîteva subiește la care eu răspund sirguincios. Printre temele stabilite inițial, discuții colocviale. Cînd citesc **Expres**-ul cu pricina descopăr, puțin amuzat, că R.E. Stan a păstrat doar pe ultimele. Bun, zic, uite un ziarist cu imaginație. În definitiv era dreptul lui să profite de tot ce am spus. Altceva arăta neplăcut. Îi solicitasem lui R.E. Stan să îmi aducă textul

interviului înainte de publicare. **Și îmi promisese!** Încălcându-și cuvântul, punea un semn de întrebare cu privire la onorabilitatea lui. Nu-i nimic, am continuat în gând, un alt interviu nu-i voi mai da niciodată. Însă încântatul de sine reporter de la revista **Expres** mai încalcă un principiu (deja un act grav); îmi răstălmăcește textul. Acesta apare cu subtitlul: **Alianța Civică nu este o mișcare de opoziție**. În răspunsul dat, sentința era amendată, explicându-se de ce Alianța Civică este totuși obligată să se opună forțelor care pun în pericol societatea civilă. Separînd propozițiile așa cum a făcut-o, R.E. Stan pervertise una dintre principalele idei ale interviului. Bine, nu trebuia dramatizat și nu am dramatizat. Nu am scris un articol fulminant în 22, nu am mers la redacția revistei **Expres** ca să dau dezmințiri. Nimic. Fără exagerări! Totuși, tăcerea este una, autoflagelarea gratuită este alta. În 22 apare o trimitere, scurtă, în cadrul „Revistei presei”: cineva din redacție afirmă că ar exista explicații pentru „agresivitatea manifestată de R.E. Stan față de revista 22 și GDS”. Două-trei rînduri printre alte zeci de notații. Și iată că în numărul următor al lui 22 lui R.E. Stan i se publică un drept la replică năpraznic, sub un titlu pe măsură: **Tribuneta cronică**. R.E. Stan se lansează în acuza **narcisismului militant**, a **articolelor ditirambice**, a afirmațiilor pe care, din decență, este împiedicat să le califice, a calomniilor și insinuărilor. Publicistul găsește că acele două-trei rînduri din revistă transferă o deosebire de păreri pe teritoriul insultei, că avem obsesia modelului comunist al ziaristului militant și al tovarășilor de idei.

O adevărată demonstrație de karate în fața unei umbre întinse pe perete! Din păcate, publicată în 22, ea oferea o imagine complet deformată a raportului dintre publicistul R.E. Stan și unii dintre membrii GDS, iar pentru că jumătate de pagină oferită lui R.E. Stan nu părea de ajuns, iată, redactorul-șef (Victor Bârsan) mai folosește în numărul următor o altă jumătate pentru a-i face declarații de simpatie și a-i spune că „îl așteptăm pe la redacție!”

Un al doilea caz la care simt nevoia să-mă refer este o gafă. Ca reacție la dezvăluirile privitoare la purtarea delegației PNL, PNT-cd la Washington, unde se ceruse nici mai mult nici mai puțin decît oprirea ajutorului american pentru orgnizațiile din țară, a fost publicat un articol extrem de ponderat în raport cu scandalosul eveniment. Trimiterile la „lamentabilele declarații de la Washington” și la necesitatea ca atît PNL cît și PNT-cd să ia o poziție oficială față de cele întîmplate au fost diluate într-un text de analiză politică. Pentru a se evita o confruntare la nivelul organizațiilor, nu s-a publicat nici un articol semnat **Alianța Civică**, **GDS** ori **22**, care erau implicate; deși declarațiile reprezentanților celor două partide au făcut deja foarte mult rău: au redus credibilitatea unei Opoziții unite în fața mediilor occidentale. Apoi, au alimentat cu informații false, despre subvenții financiare americane, opinia publică românească, atît de ușor de manipulat. Nici **Alianța Civică**, nici **GDS**, nici revista **22** nu au primit ajutoare financiare de la National Endowment for Democracy, așa cum a afirmat delegația PNL, PNT-cd. Acum lumea ne întrebă pe stradă cîți bani am luat, dovedind astfel că scenariul pus la punct de cine a fost pus la punct funcționează. Mai mult, „dezvăluirile” au pregătit o incriminare publică. Ieșirile retorice din Parlament în legătură cu finanțarea organizațiilor din țară de către Occident completează strategiile clasice ale Securității. Puterea dorește ca tot sprijinul să se îndrepte spre ea. Nu cumva să profite și alții. AC, GDS și 22 nu au primit nici un ban de la NED, dar dacă ar fi primit? Finanțarea fundațiilor și mișcărilor este, în toată lumea liberă, o problemă de viață și de moarte pentru ele. Acolo, a fi finanțat înseamnă a fi credibil.

Guvernării vor să ne convingă că este firesc ca ei să-și pregătească campania electorală cu banii oamenilor, să dea ziarului Azi 116 milioane, să facă împrumuturi din Occident pe care tot populația le va plăti. Dar nu este firesc pentru competitorii de altă culoare politică să caute

și să găsească în altă parte un ajutor. Faptul că declarațiile celor care au plecat la Washington au fost încorporate într-un scenariu se vede din reacția concertată, de la Parlament pînă în nu știu ce colț de țară, pe acest subiect. Există, aici, prea multă suspiciune? Cel puțin unul dintre delegați nu este un inocent: I.V. Săndulescu. Respectabilul liberal acuzase anul trecut, în Parlament, postul de radio **Europa Liberă** de răspîndirea știrilor false. Dar I.V. Săndulescu știa cu multe zile înaintea declarațiilor sale că **Europa Liberă** fusese victima unei știri neverificate. De ce un astfel de atac din partea unui membru al conducerii PNL? Toată lumea este de acord că Opoziția trebuie să fie unită. Dar unirea nu se face pe etichete, ci pe natura oamenilor și a politicii pe care o duc. Cum s-ar spune: întîi să fie alese apele.

Prin revista 22 ar fi trebuit să se facă repede lumină: să se dea o dezmințire în legătură cu sumele de bani despre care s-a spus că s-au primit și nu s-au primit. Iar în loc de asta, 22 mai pierde o suprafață din revistă, ca să sporească confuzia. Publică iarăși, sub titlul unui neacoperit drept la replică, un anunț care întărește culpa de la Washington. „Scrisoarea“ secretarului executiv al PNL afirmă că „declarațiile și activitatea domnului I.V. Săndulescu (...) sînt în concordanță cu mandatul primit din partea conducerii PNL“ - adăugînd un pasaj din epistola preotului Gh. Calciu, omis de noi pentru că era redundant. Bine că am aflat-o și pe asta, dar faptul că însăși conducerea PNL s-a încărcat cu o mare responsabilitate nu constituie o replică. Se intenționează, cumva, o demonstrație de generozitate? Într-o lume care excelează prin agresivitate, despre semnele carității nu ar trebui spus că prisosesc. Dar cred că la revista 22 acest instinct a început să funcționeze exagerat, și îi afectează deja obligațiile. Să nu mai bagatelizăm, prin nediscriminare, pilda creștinească a întoarcerii obrazului la cei care ne-au pîlmuit. Într-o țară în care oportuniștii și ticăloșii au primit, zeci de ani, locul din față, ar fi cazul să dăm întîie-

tate celor care îl merită. Vrem să arătăm noblețe sufletească? Apoi s-o arătăm! Să oferim paginile competenților, oneștilor, bunilor. Să-i luăm pe cei timizi de mână și să le facem un loc în rînd. Să le zicem băgăreților: „Pînă aici!“ și să îi ținem aproape pe cei care au încredere în noi. A sosit timpul ca în țara asta să se dea fiecăruia ceea ce merită. Spune cumva contrariul pilda creștină? Mai deschideți o dată Cartea și observați acest lucru extraordinar: **Isus propovăduiește binele cu imaginație!**

25 iunie 1991

22, nr. 28, iulie 1991

Cine este de vină?

La 5 iulie 1991, revista **România Mare** își chema cititorii să se ocupe ei, și nu instituțiile statului, de procesul lui C.V. Tudor: La 10 iulie, câteva grupuri venite în mașini au ocupat sala din Ploiești unde avea loc procesul, au amenințat pe fostul procuror general Gheorghe Robu, și pe soția sa, i-au intimidat pe judecători și avocați, au împiedicat audierile și pledoariile să se desfășoare. La injuriile aduse completului de judecată se putea cere și trebuia să se ceară ca Vadim Tudor să fie arestat pe loc. Procuratura avea obligația să se autosesizeze și să ia măsuri împotriva **României Mari** și a tuturor incitatorilor la violență și la încălcarea legii. Până astăzi nimic din toate acestea nu a fost făcut. Procuratura nu a reacționat cu de la sine voință, iar procesul deschis de Gheorghe Robu a suferit o banală amânare. Astfel, unul dintre cele mai flagrante atentate asupra statului de drept, derulat în cel mai tipic stil fascist, amintind pînă la amănunt de vremea cînd bandele în cămăși brune sau verzi puseseră stăpînire pe Europa și pe țară, a rămas nesancționat – sugerînd, probabil, autorilor că se poate merge pe calea fărâdelegii și mai departe.

Dar evenimentele legate de inculparea lui C.V.T. nu sînt decît cea mai personalizată manifestare a valului de șovinism, de antisemitism, chiar de rasism, care tulbură societatea românească. Deși așteptăm de peste un an de zile ca naționalismul extremist să cedeze, fie datorită unei reacții la nivelul autorității publice (sau al opiniei publice), fie datorită depășirii conjuncturilor care i-au dat naștere, această revărsare de ură nu încetează să crească. Ea afectează într-o asemenea măsură viața noastră internă și poziția internațională a României încît nu este nici o exagerare în a ne teme că poate produce, la acest sfîrșit de mileniu, o criză de identitate.

Cine este de vină? Nu are de ce să ne mire că foștii

profitori, foștii tortionari folosesc orice fel de mijloace pentru a se apăra, ori pentru a căpăta o nouă putere, dacă pe cea veche au pierdut-o. Intolerabil este succesul lor. Principala responsabilitate o au, în astfel de situații, autoritățile statului. Puterea le-a fost dată pentru apărarea destinului național, pentru a susține și a întări statul de drept, pentru a veghea asupra păcii sociale, pentru a se ocupa de interesele imediate și pe termen lung ale populației. Lipsa lor de răspuns la semnalele de alarmă venite în primăvara anului trecut de la Tîrgu Mureș a dat cale liberă costisitorului conflict româno-maghiar. Indiferența autorităților publice față de obligația lor de a proteja cetățenii și comunitățile de agresiunea delincvenților a dus la declanșarea campaniei punitive împotriva țiganilor. Cazul comunei Kogălniceanu - unde sătenii frustrați au hotărît să-și facă singuri dreptate - a devenit un model devastator. Rînd pe rînd, casele de țigani din Cuza Vodă, Basarabi, OGREZENI, Cărpiniș, Bolintin, Cașinu Nou, Plăieșii de Sus au fost cuprinse de flăcări. Astfel au ajuns să suporte consecințele dezordinii generale oameni nevinovați și a fost pus în practică un fatal principiu al vinei colective. Astfel, conflictul social a căpătat cu timpul, din ce în ce mai mult, nuanțe rasiale, determinînd din nou comunitatea internațională să privească spre România cu stupeoare.

Dar actualii ocupanți ai puterii de stat nu sînt vinovați numai prin omisiune. Ei au folosit, și nu alții, nefericita idee de a stimula extremismul de stînga sau de dreapta pentru rezolvarea unor interese politice, meschine și conjuncturale. A devenit de notorietate scrisoarea prin care Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor își ofereau serviciile primului-ministru Petre Roman. Printr-un gest de neconceput într-o lume normală, ministrul de Interne premiază o revistă imundă, cum este **România Mare**, și tot sub patronajul său este invitat la Academia de Poliție campionul perversiunii publicistice, Eugen Barbu. În timp ce guvernul face declarații formale

de condamnare a antisemitismului, Vatra Românească și Partidul Socialist al Muncii primesc sedii care sînt refuzate Alianței Civice.

Totuși gravitatea fenomenului extremist a atins astăzi astfel de proporții încît ar fi o frivolitate să dăm vina numai pe reprezentanții statului. Lipsa de energie a personalităților publice ori a grupurilor sociale care au conștiința necesară se va contoriza undeva, într-o judecată a istoriei, așa cum se va contoriza și inconștiența celor care citesc cu aviditate **Glasul, Națiunea, România Mare, Europa**. În ultimele săptămîni, cîteva voci par să anunțe un fel de deșteptare. Dar societatea românească nu se va reabilita pînă cînd condamnarea fără drept de apel a șovinismului, a xenofobiei, a antisemitismului, a rasismului nu va deveni o reacție larg națională.

22, nr. 30, august 1991

Folosește cuiva?

Zvonuri amestecate despre o împotrăvire la ideea înființării unui partid al Alianței Civice ori despre amestecul Internaționalei Socialiste în evoluția politică a Alianței au fost lansate de câteva luni. Așa cum stă bine unor zvonuri, ele au înmugurit brusc în locuri foarte depărtate unele de altele: la București, la Suceava, la Paris, la Washington. S-au amplificat în preajma și în timpul Congresului AC, s-au insinuat în interviuri și în declarații: „Partidul Alianței Civice nu va fi un partid socialist” (Stelian Tănase), s-au transformat în scenarii: „Cel mai mare pericol care pîndește acest congres al Alianței constă în dorința nemărturisită a celor care vor s-o recupereze la stînga, ducînd-o pe nesimțite - grație rătăcirii prin idei «progresiste» și activități «apolitice» de tip «apărarea drepturilor omului» - la constituirea în partid socialist. Eforturile întreprinse de Internaționala Socialistă în această direcție sînt considerabile” (Mihai Ricci, în Alianța Civică din 6 iulie). Vorbe, obișnuim, în astfel de situații, să spunem. Dar faptul că un autor inteligent cum este Ioan Buduca ajunge să scrie în Cuvîntul (iulie, nr. 28) următoarele: „În spatele acestei lupte de cuvinte nu stă un secret care să nu fie deja public: au existat puternice presiuni ca partidul «Alianței Civice» să adopte un model socialist francez. Au învins cei cu o gîndire ce nu amețește în timpul călătoriei peste Oceanul Atlantic”, arată că jocurile de culise pot să devină mituri. Începe din nou să ni se ceară să facem rabat de la adevăr în numele nu știu cărui bine colectiv? Sînt nevoit să revin la toamna anului 1990.

Opoziția Alianței Civice „angelice” la implicarea politică a devenit, de mai mult timp, un clișeu. În realitate, opțiunea pentru o mișcare civică a fost o opțiune finală, rezultatul unui proces de testare a (in)disponibilităților de concertare a partidelor de opoziție, a (ne)deschiderii grupurilor cetățenești la politica autentică. Politicul nu

este o negație a civicului, din contră. Alianța era (și este) preocupată de treburile statului. A fi implicat în treburile statului înseamnă a face politică. Pe inițiatorii AC îi interesa justiția socială, tranziția spre o veritabilă democrație, iar caracterul **partidic** sau **apartidic** (așa cum rămăsese în statut) al mișcării era o chestiune periferică, conjuncturală în raport cu problema eficienței. (O adevărată luptă a trebuit dusă la Tribunal datorită presiunii judecătorilor de a introduce în statut calificativul **apolitic**.) De altfel, primele contacte externe înainte de apariția Alianței s-au făcut cu mișcări politice. Datorită intervenției lui **Mihnea Berindei** în august-septembrie 1990, **Alexandru Paleologu** și cu mine am fost prezenți la reuniunea anuală a Partidului Republican din Franța. Cu această ocazie am vorbit despre apariția iminentă, în România, a unei mișcări politice moderne și am lăsat locul deschis pentru viitoare contacte. Nu aș vrea să trec peste acest subiect fără să amintesc că Mihnea Berindei fusese omul cel mai activ din Franța în vremea regimului Ceaușescu, și tot așa avea să fie și după Revoluție. M.B. inițiasse jurnaliștii francezi mai întâi în problemele poloneze, apoi în cele românești. El era expertul pe la care treceau toți ziaristii aventuroși, plecați în România să-și întâlnească, incognito, pe disidenți. El stabilise de-a lungul timpului, din partea **Ligii pentru apărarea drepturilor omului în România**, bune contacte cu principalele partide din Franța pentru a protesta în numele **Ligii** cu sediul la Paris și a influența lumea politică occidentală în legătură cu situația de la noi. În virtutea acestei istorii, **Mihnea Berindei** a luat mai târziu legătura cu **Partidul Socialist Francez** (cărui nu îi este membru cum zvoiesc comentatori inoportuni) și a pregătit un dialog cu Alianța Civică. Dar între timp Alianța stabilise relații (de care răspundeam direct) cu **Forumul cehoslovac**, cu **Adunarea Cetățenească Helsinki**, cu **Departamentul de Stat**, cu mulțimea de filiale (birouri de reprezentare; asociații de sprijin) din Germania, Elveția, Italia, Statele Unite, Canada, Australia etc.

Dar să revenim. Alianța evoluase pînă la un moment dat conform celor mai optimiste speranțe: pagina României libere din 7 noiembrie, cu cele 218 semnături, mitingurile din 15 noiembrie, celebrarea zilei naționale, la 1 decembrie, cu bun-simț și demnitate. A urmat însă Convenția. Cred și astăzi că atunci, la mijlocul lui decembrie, s-au făcut greșeli. În primul rînd, întîlnirea cu Ion Iliescu. Dar erau și altele: indecizia; începuse să se teoretizeze fără rost pe tema antipatiei Alianței pentru putere. „De ce faceți afirmații la care nu vă obligă nimeni? Dacă situația se va schimba atît încît vă veți simți obligați să participați la competiția electorală?” am spus atunci. Cei care au scris cel mai mult despre oroarea față de puterea politică au devenit, înaintea congresului, principalii organizatori ai partidului. Problema implicării Alianței în viața politică a rămas pentru mulți dintre noi o preocupare continuă. Timișorenii, spre exemplu, au considerat tot timpul că Alianța trebuia să se constituie de la început drept partid. Pentru alți lideri ai Alianței, decisiv în acest sens a fost simpozionul de la Timișoara, din primăvară, pe tema tranziției în țările din Est. Eu am considerat că a sosit momentul constituirii unui partid după sondajul GDS din februarie. Alianța avea deja 5 procente de simpatie mai mult decît oricare partid din opoziție. În plus, presiunea populară (mitinguri, proteste) se dovedise ineficientă, iar jocul politic se complicase considerabil prin ascensiunea incredibilă a extremei stîngi și a extremei drepte. Ar fi fost iresponsabil să lași un astfel de capital să se volatilizeze. Drept urmare, în cadrul **Consiliului de coordonare** s-a pregătit consultarea filialelor. Erau avute în vedere afirmațiile inițiale, de neimplicare în competiția electorală, prezența, în mișcare, a membrilor altor partide, încă reticența unora față de politică. Subiectul avea deci punctele lui delicate și trebuia tratat ca atare. Dar **Comitetul de coordonare** propusese analiza soluțiilor și căutase strategia adecvată de formare a unui partid al Alianței, întîlnirea de la Sibiu, din aprilie, fiind dedicată aproape în întregime acestei

chestiuni. Este fals ceea ce a apărut în opinia publică, ideea că proiectul unui partid legat de Alianță este inițiativa unui grup disident. Că a existat un grup hotărât să „ardă etapele” rămîne un alt aspect și asta a constituit, într-adevăr, pentru noi o surpriză. Iar prima manifestare a acestui grup a fost să acuze contactele cu **Partidul Socialist Francez**. Cîți știu că PSF s-a opus intrării FSN în **Internaționala Socialistă**, blocînd astfel unul dintre cele mai importante instrumente ale recunoașterii sale internaționale? Cîți știu faptul că datorită legăturilor PSF cu AC actuala putere s-a plîns la Ambasada de „comportamentul inamical” al partidului aflat la putere în Franța? În luna mai, **Mihai Șora** și cu mine am fost la Paris unde am pus la punct, cu Fundația „Jean Jaurès”, a PSF, un program de formare a unor lideri locali, pe lîngă primăriile franceze. Nici o altă legătură nu s-a dovedit atît de eficientă. Și, evident, nu au existat și nu puteau exista condiții ori motivații de ordin ideologic.

Cunoscînd, la rîndul lui, prea puțin din tot ceea ce am amintit, la Sibiu, **Octavian Paler** a ținut să critice relațiile cu **Partidul Socialist Francez**. Intervenția sa s-a pierdut însă în agitația creată de acei colegi care ascultaseră o anumită opțiune la masa **Comitetului de coordonare** și prezentau altceva la conferință. Din fericire, cei afectați puteau trece peste orice interese personale. De aceea, Sibiu a fost un succes, a grăbit apariția partidului politic, nelăsînd în urmă nici o spărtură.

Inițiativa partidului Alianței Civice a revenit „acasă”, și pînă la congres a rămas cea mai analizată, comentată, amendată problemă a **Comitetului de coordonare**. Din provincie, filialele transmiteau una după alta acordul lor, ceea ce reflecta o schimbare generală de mentalitate. **Nimeni din Comitetul de coordonare nu mai era împotriva apariției partidului**, cu atît mai puțin eu, de vreme ce eram convîns că faptul se va petrece odată și odată încă din momentul în care Alianța era doar o idee. Și totuși, din diferite părți, și mai ales din Franța, veneau întrebări nemulțumite: de ce ne opunem (mă opun)

înființării partidului? Și zvonurile acestea ridicole, cu presiunea Internaționalei Socialiste asupra partidului Alianței! Așa cum era firesc, în **Comitetul de coordonare** erau păreri diverse despre formula de conducere a partidului. Simplificînd și traducînd oarecum discuțiile se argumenta, pe de o parte, necesitatea persoanelor charismatice. Cine se îndoiește de rolul unor vorbitori populari, capabili să comunice și să trezească simpatie? Dar am susținut și altceva: importanța unei echipe sobre, care să asigure încredere, competență și să fie acceptată de categoriile intelectuale cele mai active. O echipă capabilă să ducă mai departe programele Alianței, așa cum de altfel cerea statutul partidului. Era nevoie de oameni noi, cu o altă structură mentală, cu competențe juridice, economice, capabili să răspundă abruptelor schimbări de context de la noi. Iar programele Alianței confirmaseră astfel de personalități, cu o bună comunicare în interior și exterior, cu o largă suprafață disciplinară: în economie, **Vasile Pilat** (autorul modelului economic prezentat de AC), în drept, **Doru Cosma** (principalul autor al **Cartei drepturilor și libertăților fundamentale**), în domeniul drepturilor omului, **Smaranda Enache** (autoarea **Declarației Alianței asupra minorităților**) – și de ce nu? putem vorbi de competența onestității lui **Radu Filipescu**. Era o opinie ca acești oameni să intre alături de personalități cum sînt **N. Constantinescu** sau **I. Păun Otîman** în echipa celor 9 (sau 7, sau 5, depinde cîți din **Comitetul executiv** rămîn în București), adică a celor care vor pilota, în realitate, soarta partidului.

Înainte de congresul și în perioada lui s-a produs reorchestrarea zvonurilor cu privire la complotul socialist. Această escaladare a scenariilor amenințătoare a făcut mult mai mult rău decît ne închipuim. Nu pentru că este grotescă și stupidă afirmația că oameni cu trecutul lui **Mihnea Berindei** și al meu am putea participa la subversiuni stîngiste. Gravitatea rezultă din faptul că discursurile care au moșit nașterea noului partid afectează viitoarele relații și viitoarele strategii ale

partidului. Nu este vorba de persoane, este vorba de șansele unei inițiative de care răspund și alții în afara celor aflați acum la conducerea noii formațiuni politice. Expresia cea mai clară a dificultăților create o oferă discursul domnului **Alexandru Paleologu**. Nu avem nevoie nici de socialiștii francezi, nici de social-democrații germani, elvețieni, italieni etc., - a spus domnia sa fără nici un fel de nuanțe. Iar manifestarea antipatiei, a opoziției nu doar a diferenței de opțiuni - față de social-democrația europeană și reprezentanții ei s-a repetat și în alte luări de cuvânt. Dar oare ne putem permite să nu sesizăm diferența dintre bolșevismul care a stăpînit estul Europei, regim sîngeros și fără nici o legătură internă cu socialismul ideatic și formulele politice moderne care se reclamă de la social-democrație? Oare nu putem sesiza că ceea ce deosebește (din fericire) Europa prosperă și tolerantă de insulele de cutremurătoare injustiție ale Americii Latine nu revine la principiul concurenței, ci la locul acordat colectivității și marginalilor? Nu cred că pentru noi și celelalte „foste” care trebuie să se despartă de structuri supercentralizate, superanchilozate, social-democrația poate să fie un pilot comportamental și doctrinal. Mai curînd liberalismul sau nici acesta: tradiția nu trebuie să se lase blocată de conceptele unui alt cadru istoric. Dar de aici pînă la a anatemiza jumătate din mișcările politice ale Europei, cele care i-au dat forța și măreția, este, după cum ar repeta cu plăcere domnul **Paleologu**, mai mult decît o greșală, este o prostie. Alianța Civică a plasat proaspătul ei partid într-un cadru optim, de deschidere europeană. Maxima deschidere este în condițiile noastre maxima maturitate. Ar fi o tristețe ca ultimii veniți în competiția politică (și care au responsabilități față de Carta drepturilor și libertăților fundamentale, față de Declarația de reconciliere și cea asupra minorităților) să se adapteze „specificului local” prin crispare și obtuzitate.

Iar după acest an și jumătate, pentru o nouă tristețe parcă nu mai este loc.

O carte și câteva întrebări

Cartea lui Virgil Ierunca (*Românește*), publicată de Editura Humanitas cu câteva săptămîni în urmă, reeditează volumul apărut în 1964 la fundația Regală Universitară Carol I (Paris). O parte dintre textele care pot fi citite acum și de interesații din țară „face aprecieri asupra unora dintre scriitorii noștri, astăzi (1964) clasici”. „Poate mulți vor găsi prea severe unele aprecieri”, comentează Virgil Ierunca, adăugînd: „(...) nu de idei duceau lipsă scriitorii și cărturarii noștri care au ales colaborarea fără nuanțe cu inchișitorii culturii și spiritualității românești - ci de o minimă demnitate. În plus, aservindu-și conștiința, ei au ales Academia, în aceeași vreme în care mulți dintre colegii lor preferaseră *Temnița*”.

Oare poate contesta cineva importanța sancționării morale, la mijlocul anilor '60, în acea vreme, a demisiilor de la demnitate - cazul lui Tudor Vianu, Mihail Sadoveanu ori George Călinescu? Sau cere, atunci ori mai tîrziu, eludarea, ca obiect al discuției publice, a unor astfel de cazuri jenante? Și totuși, tema implicării elitei intelectuale în viața culturală din România comunistă nu este doar delicată, este și complicată. Aproape toți marii oameni de cultură care au colaborat cu regimul „popular” au avut comportamente ambivalente; au păstrat și răspîndit valorile umaniste în aceeași măsură în care le-au violat. Cu greu se poate imagina cum ar fi salvate informația și spiritul autentice sau cum noi generații care au devenit mentori ai altor generații ar fi reînnotat tradiția intelectuală fără implicarea celor vinovați de pactul cu diavolul roșu. Lăsînd la o parte cazurile excepționale - de genul textelor la comandă semnate de Geo Bogza pentru a-și răscumpăra cunoscuți aflați în pericol, un fel de troc ontologic și nu unul moral -, pactul acesta a avut la bază mai curînd abdicări etice decît calcule dramatice pe care ambasadorii, demnitarii cu diplomă și academicienii noștri le-ar fi făcut

în numele nu știu cărei recuperări colective.

Sîntem însă datori să notăm că, în ciuda celor 45 de ani de comunism neîntrerupt, cultura română a evoluat. Cum a fost posibil ca, în ciuda eforturilor de a distruge cultura autentică, ea să reziste? Se amintește deseori de perioadele cînd puterea comunistă a mai diminuat controlul - cazul spectaculos: sfîrșitul anilor '60 -, dar relaxarea politică nu este o explicație suficientă. Nici oamenii lui Dej, nici ai lui Ceaușescu nu au dorit și nu au comandat altceva decît proletcultism. S-a profitat de perioadele de relaxare pentru că literații, filozofii, oamenii de știință au forțat frontierele posibilului.

De foarte multe ori aceste aspecte sînt tratate în termeni de **rezistență culturală**. Din păcate, formula stimulează controversele simplificatoare. Îmi amintesc cum, la simpozionul de la Roma, din mai 1991 („Intelectualul și Revoluția“), participanții s-au plasat, cu o astfel de premisă, într-o plajă care pornea de la maxima severitate: orice compromis este inacceptabil, singurii merituoși au fost disidenții (vezi Paul Goma) pînă la extrema larghețe: orice fel de activitate culturală serioasă, o traducere de exemplu, a fost o formă de rezistență.

A te centra însă pe rezistență înseamnă a rămîne tot pe teritoriul axiologiei, multele discuții rămînînd și ele dispute sterile. Așa cum s-a amintit, chestiunea principală este de a determina concret, obiectiv, cum este posibilă o cultură după 45 de ani de comunism. Cred că o cercetare autentică va analiza rolul memoriei colective, conservatorismul (pozitiv) al educației în familie, transparența cortinei de fier; și, mai ales, funcția de excepție a eterogenității comportamentelor umane - în sensul în care nici intransigența, nici simțul compromisului nu își valorifică întregul lor forță decît atunci cînd funcționează complementar.

Nu este aici locul unei astfel de analize. Nici cartea lui Virgil Ierunca nu o face. Putem spera că, într-o bună zi, o cercetare cu adevărat pragmatică va determina rolul obiectiv al implicării intelectualilor în această operă de

salvare și construcție culturală, dînd, în sfîrșit, oarecare siguranță în judecarea compromisurilor istorice. Însă nu după astfel de criterii trebuie judecat volumul apărut la Editura Humanitas și care a fost comentat sever în numărul anterior al revistei 22. Dacă se arată, a fi atît de delicat să evaluezi rolul oamenilor de cultură care au colaborat, pînă la un anumit punct, cu un regim criminal (absolut criminal), în schimb respectul pe care îl datorăm celor care - într-o formă sau alta, vehement ori mai discret, de aici ori din altă parte - s-au opus ororii comuniste mi se pare o reacție elementară. Și de ordin intelectual, nu numai moral. Grupul pentru Dialog Social și revista 22 s-au simțit datori, din primele momente ale apariției lor, să facă intrarea în circuitul cultural a valorilor opoziției anticomuniste: Paginile revistei noastre au fost deschise generos rezistenței interne, dar și celei externe. Personalitățile exilului au fost, constant, prezente ca autori, ca intervievați: Monica Lovinescu, Mihai Botez, William Totok, Sorin Alexandrescu, Lucian Raicu, Matei Călinescu, Dorin Tudoran, Mihnea Berindei. Virgil Ierunca face parte din cea mai ilustră galerie a românilor din diaspora. Activitatea lui, zeci de ani, în revistele exilului, la emisiunile Europei Libere, a avut pentru conștiința noastră culturală o importanță greu de evaluat. El a fost și rămîne una dintre figurile proeminente ale gîndirii românești de inspirație anticomunistă, face parte din zona ei cea mai rezistentă, din mitologia ei. Faptul că Andrei Pippidi, unul dintre membrii GDS, scrie, în revista Grupului, cu un astfel de ton despre Virgil Ierunca ne lasă, pe unii, deconcertați. Este oare nevoie să apară din nou tançurile pe străzile Moscovei pentru ca să înțelegem de ce, chiar dacă în anumite chestiuni au opinii diferite, purtătorii de stindard ai rezistenței intelectuale față de comunism rămîn prietenii noștri esențiali?

22, nr. 34, septembrie 1991

De la eșecuri la concluzii

A doua (sau a treia, sau a patra) mineriadă a dus la schimbări în interiorul Puterii. Dar ea are efecte, și nu în mai mică măsură, în privința Opoziției. Să ne amintim două teme la care aceasta a revenit, constant, în cele peste 20 de luni: tema unității și tema monarhiei, ca alternativă de guvernământ. Cred că în raport cu ele putem judeca cel mai bine responsabilitatea Opoziției în timpul evenimentelor de la sfârșitul lunii septembrie. Ambele au fost tratate, în majoritatea cazurilor, fără nuanțe, drept chestiuni de la sine înțelese. Și nu erau. Unitatea Opoziției nu putea însemna unitate de păreri și strategii identice de vreme ce partidele trebuiau să demonstreze, mai mult decât orice altceva, că au o identitate. S-a vorbit tot timpul despre liste unice. Dar cum este preferabil, să folosești liste separate sau liste comune, asta depinde de conjunctură. S-a vorbit despre un pact în fața vechilor structuri, dar nu s-a mai amintit că un pact încălcat duce la sancțiuni. Așa se face că acest clișeu al unității a făcut să dispară chestiuni importante cu privire la colaborarea forțelor de opoziție pentru promovarea interesului comun.

Ceva asemănător s-a întâmplat și în privința temei monarhice. Faptul că în 1947 abdicarea regelui s-a făcut sub presiuni, fiind deci nulă din punct de vedere strict juridic, a fost repetat nu numai de partidul monarhist, ci și de majoritatea liderilor de opinie respectabili. Dacă ordinea de stat ar fi numai expresia ordinii de drept, atunci ar trebui, într-adevăr, să revenim imediat la Constituția din 1923 și la regalitate. Dar cataclismele istorice își introduc propriile formule de legitimitate. Este un adevăr intrat, în aceeași măsură cu argumentația de mai sus, în cultura juridică. Din această cauză, Constituția și forma de guvernământ au rămas, după Revoluție, o problemă de voință politică și nu de reglementare

principială. Nici comportamentul general al populației, nici sondajele de opinie nu au arătat că la noi monarhia ar fi avut, acum, vreo perspectivă. Și totuși s-a revenit obsesiv la această temă uitînd că vom avea, cel mai probabil, responsabilitatea de a pregăti un președinte.

Evenimentele de la sfîrșitul lui septembrie au fost ca o linie de adunare: au calculat cum autoritățile investite prin alegerile din 20 mai au împins țara, pas cu pas, spre haos. Ion Iliescu s-a dovedit a fi principalul destabilizator al statului. Criza creată prin asaltul Palatului din Piața Victoriei de către mineri a dat Opoziției, pentru cîteva zile, un nou statut. În fața unui președinte nedemn, a unui parlament umilit și a unui guvern dat jos prin amenințări de bîte și topoare, Opoziția devenea, de principiu cel puțin, arbitrul intereselor naționale. O astfel de responsabilitate nu are de alés între multe soluții. De fapt erau numai două: o unitate absolută între principalele partide, așa cum nu era de așteptat pînă atunci (în ciuda apelurilor de bună-credință), și chemarea Regelui în țară. Nu că Ion Iliescu ar fi coborît a doua zi de pe scaunul prezidențial. Atacul rușinos, la adresa Regelui, semnat în ziarul *Adevărul* de Sergiu Andon demonstrează că, la o astfel de propunere, sprijinitorii președintelui ar fi trecut imediat la contraatac. Dar din acel moment, în viața politică românească s-ar fi impus o alternativă salvată de populisme și naționalisme, ferită de mari surprize negative. O contragreutate la care Puterea nu ar fi putut opune decît demagogie. Mai mult decît atît: singurul reper care să mai poată da speranță unei reconcilierii interne și internaționale. Să ne gîndim că vom trece printr-o continuă serie de convulsii economice. Cu ce le vom face față? Nu sînt monarhist. Nici republican, a priori. Ceea ce contează nu sînt mijloacele, ci interesele colective. Pînă în septembrie soluția monarhică nu părea să cupleze cu aceste interese. Confunda planul formal cu cel politic. Intrarea României în modernitate era pusă în termeni nostalgici. Aveam nevoie de o altă originalitate? În

principiu, nu. Dar pentru noi, românii, ieșirea din comunism s-a dovedit atît de chinuitoare încît posibilitatea Opoziției de a apela, în condițiile degringoladei instituțiilor statului de la sfîrșitul lunii septembrie, la autoritatea demnă a Regelui a fost, realmente, o șansă.

Singurul lucru la care s-a gîndit în schimb Opoziția a fost participarea la împărțirea posturilor ministeriale. La fel - și Opoziția parlamentară, și cea extraparlamentară! Dacă avem în vedere interesele de partid și pe cele generale, opțiunea pare irațională. A participa la formarea unui guvern după ce guvernul anterior a căzut în urma unei discuții dintre Ion Iliescu și Miron Cosma este ca și cum ai șterge cu mîinile proprii ilegitimitatea adversarilor. A primi acum responsabilități într-un organism în care Ministerul de Interne și Ministerul Apărării Naționale rămîn la dispoziția Frontului nu poate aduce decît deservicii pe lungă durată. Dar cîți, în societatea românească, se supun unor interese care depășesc motivațiile personale?

Reacția opiniei publice a fost promptă, ea definind, cred, efectul cel mai important pe care evenimentele din septembrie 1991 îl au asupra Opoziției. Dacă pînă acum exista o alianță, nescrisă, între publiciștii ziarelor independente și partidele care reproșau Frontului tendințele sale conservatoare, acum acest tip de „contract social” pare depășit. Nu știu dacă liderii partidelor în cauză realizează ce înseamnă o astfel de pierdere. Faptul că o publicistă de talia Teci Șerbănescu ajunge să scrie în revista 22 (nr. 39 din 4 octombrie) că i-ar fi „greu acum să spună cu cine ar vota în caz că ar avea loc alegeri anticipate” are, pentru viitorul unor formațiuni politice, un efect negativ pe care nici seducerea a zeci de mii de muncitori nu l-ar putea contrabalansa.

Ce este de făcut? Mediocritatea reacțiilor politice la care am asistat ne obligă să dăm o atenție și mai mare societății civile; stabilizării și creșterii funcționalității instituțiilor specifice, de la Asociația Ziariștilor din

România pînă la asociațiile pentru drepturile omului (care au iarăși, după a patra mineriadă, foarte mult de lucru), de la Asociația Foștilor Deținuți Politici pînă la Asociația proprietarilor de case naționalizate. Este necesară revenirea la severitatea dintotdeauna a adevărului, la caracterizările precise și detaliate. Fără a sancționa oportunismul și pârvenitismul politic, de oriunde ar veni, vor prolifera, în toate partidele, slujitorii unui singur interes: al interesului personal. Și vom vedea din nou cu stupeoare cum, la cererea de arestare a Doinei Cornea, în plin Parlamentul României și la ropotul de aplauze ale nedemnilor noștri emanați, nici un glas nu se ridică să protesteze în numele partidului pe care îl reprezintă și care a promis că va aduce dreptate în această nefericită țară.

Europa Liberă, octombrie 1991

Un compromis, alt compromis

Simplificînd, situația politică pînă în toamna-iarna anului trecut putea fi încă descrisă în doi termeni: **Puterea** și **Opoziția**. Nici una, nici cealaltă nu erau omogene. În plus, în jurul fiecăreia se roteau cîțiva sateliți. Mediocri. Blocul FSN-Administrație, de o parte, de cealaltă parte partidele tradiționale (PNL, PNTCD, PSDR) împreună cu UDMR și liderii societății civile (Grupul pentru Dialog Social, Societatea „Timișoara”, Asociația „15 Noiembrie” etc.) acopereau tot spațiul politic demn de luat în seamă. Dar din dublura aceea de relații oculte și de tactici aventuroase pe care s-au sprijinit Frontul și Administrația a germinat, apoi s-a împlinit, la capătul a șase luni, o nouă realitate. Spre vara lui 1991, spațiul politic românesc trebuia descris în trei termeni: corpul FSN, ceva mai unitar, dar cu o popularitate care scăzuse în februarie la 30%, pentru ca mai departe să coboare la aproximativ 20%, Opoziția completată cu Alianța Civică și grupările extremiste. În sondajele de opinie, cele trei secțiuni politice erau comparabile. Această nouă realitate nu a fost evaluată (și comentată) în suficientă măsură. Cine a urmărit presa românească ori declarațiile liderilor noștri de opinie în mass-media internațională a putut remarca inerția discursului politic, cramponarea în dihotomia Putere/Opoziție. Nu pentru că nu s-ar fi auzit gălăgia extremistă. Dar manifestarea Partidului Socialist al Muncii și a Vetrei Românești (de exemplu) a fost în mod exagerat interpretată ca un simplu epifenomen al Puterii. O greșeală. Discursul retrograd comunist (*ad litteram*) al PSM nu are corespondent în discursul demagogic al Frontului. Activitatea Vetrei Românești, a României Mari, a celorlalte publicații și organizații de dreapta au influențat, într-un sens șovin ori xenofob, psihologia a sute de mii de oameni. Au introdus în primul plan ultranaționalismul. Este aproape o evidență că liderii Frontului au deschis

această cutie a Pandorei. Dar în vara lui 1991, diferitele forme de extremism (amestecînd, în proporții aleatorii, clișeele comuniste și fasciste) nu mai depindeau de Front. Deveneau chiar o amenințare pentru oamenii săi și ideologia (demagogia) lui. Confruntarea s-a văzut încă de la schimbările din conducerea Vetrei și a căpătat un dramatism de neînțeles în atacurile României Mari contra lui Petre Roman și a lui Ion Iliescu.

Puciul de la Moscova ar putea constitui reperul pentru o nouă schimbare. Este greu de evaluat importanța evenimentelor din Uniunea Sovietică pentru reaşezările politice de la noi, în schimb sînt mult mai transparente comportamentele celor intrați în cauză. Exaltarea cu care purtătorii de cuvînt ai partidelor de opoziție au vorbit despre consens și unitate în fața primejdiei nu a făcut o bună impresie: a vorbi cu sobrietate despre interese comune ar fi fost mai firesc. Frontul, Petre Roman (sau în ordine inversă) au dovedit că știu să fructifice cu promptitudine un eveniment întîmplător. Iar extremiștii noștri s-au descalificat din nou, nu numai prin reaua lor voință, ci și prin miopie. La capătul celor trei zile (istorice!) ale puciului a părut, la un moment dat, că se produce o relaxare politică fără precedent. Extremismul fusese, în sfîrșit, acuzat de către toți. Flirtînd, dintr-o poftă bruscă de politichie, Frontul și partidele care i se opun păreau să treacă peste mizerabila istorie a ultimelor douăzeci de luni pentru ca să păstreze regula de joc. Iar regula de joc a competiției politice într-un regim de democrație poate satisface pe toți politicienii care se întîlnesc la aceeași masă.

Un compromis istoric? Era, se pare, dorința secretă pe care a încercat să o realizeze, pe diferite căi, Silviu Brucan. Și trebuie să fim de acord că între eludarea vinovăției actualilor lideri, pentru tot răul care ni s-a întîmplat după Revoluție, și o eventuală victorie a extremismului nu este ușor de ales. Ceea ce se întîmplă în ultimele săptămîni ar putea însă să radicalizeze confruntarea, în timp ce simplifică opțiunea politică. Este vorba despre noua

cochetărie a Frontului cu exaltații de stînga și de dreapta. Se cunosc antecedentele: prioritatea pe care o au Partidul Socialist al Muncii și Vatra Românească la repartizarea sediilor, în toate localitățile din țară, față de Alianța Civică; amabilitățile ministrului de Interne și ale ministrului Apărării Naționale față de apologetii răului de la România Mare și Europa. Ele puteau fi explicate altădată, eventual, prin indisciplina Administrației. În loc să se stingă, acum cînd se aleg apele, această tendință spre un cartel cu extremismul capătă o dimensiune publică. Asocierea Frontului cu mișcări condamnate a priori de istorie pentru acuzarea ultimului document al Alianței Civice și al Partidului Alianței Civice (document bine gîndit și echilibrat) a lăsat o urmă pe retina a sute de mii de telespectatori. Procesul lui Corneliu Vadim Tudor este un alt exemplu. Numai o implicare directă a Puterii - cu cele trei secțiuni, independente sau unite! - poate explica sfidarea ideii de justiție în acest proces mutat, amînat, ridiculizat. Iar abandonul domnilor Petre Roman și Ion Iliescu în brațele României Mari și ale Vetrei Românești, la comemorarea lui Avram Iancu, semnalizează o fermă schimbare de tactică: direcție populist-naționalistă.

Pentru Front și pentru Petre Roman această schimbare va fi, pe termen lung, fatală. Primul ministru s-a deplasat pe vîrfurile unui val de interese personale și de clan, de tactici aventuroase, de lupte intestinale, de contestații politice și sindicale, păstrîndu-și echilibrul într-un mod spectaculos, asemenea unui veritabil campion de surf. Principalele lui atuuri au fost condiția de lider și imaginea pe care a reușit să și-o creeze în Occident. Ultima nu se sprijină numai pe propagandă. Discursul adaptat, opțiunile în politica internațională, acceptarea unor măsuri impopulare, dar necesare, cerute de Fondul Monetar Internațional și alte organisme de acest gen explică, în termeni obiectivi, succesul său în Vest. Legînd Frontul la remorca ultranaționalismului, Petre Roman va pierde, dintr-o dată, cele două atuuri pe care le aminteam.

(Știm bine că tovarășii de drum nu iartă, iar demagogia naționalistă este ultimul lucru acceptat de către lumea politică modernă.)

Cochetăria Frontului cu extremismul va accentua rolul-cheie pe care îl capătă, în viața noastră politică, problema națională. Va corela Opoziția, așa cum este firesc, promovarea democrației cu promovarea reconcilierii, vis-à-vis de minorități, fie că acestea sînt etnice sau de alt gen? (Salvînd problema spiritualității românești din brațele celor care au acaparat-o silnic, că să o desfigureze?) Din acest punct de vedere, documentele adoptate situează Alianța Civică într-o poziție privilegiată. Este curios că, în declarațiile făcute, Partidul Alianței Civice a omis să treacă printre documentele sale de referință **Declarația asupra minorităților etnice, de limbă și religioase, votată la congres!** Cei care luptă acum pentru voturi conjuncturale vor pierde, pe termen lung, în fața celor care oferă o perspectivă de lungă durată. Simțul istoric și al contextului este semnul unei mișcări politice moderne.

22, nr. 38, octombrie 1991

Procesul Revoluției

Ajunul Crăciunului, cînd a fost împușcat cuplul Ceaușescu, părea să fie prima zi a unui **Proces al Comunismului**. (Din contră, ultima zi, au spus, mai tîrziu, cei foarte pesimiști.) Pe 12 ianuarie 1990, strada a cerut să se facă al doilea pas. Decretul de interzicere a partidului comunist a durat numai cîteva ore. După seria de demonstrații care au culminat cu acțiunea de forță din 18 februarie, CPUN a votat o lege mult mai represivă decît cea ce fusese valabil chiar sub regimul Ceaușescu. Dar apelurile de a se face un **Proces comunismului** au continuat. **Asociația Foștilor Deținuți Politici** le-a repetat tot timpul, pînă la ultimul denunț penal înaintat Procuraturii la începutul acestei toamne. **România liberă** a lansat și ea, în mai multe numere, pe pagini întregi de argumente, chemarea la un **Proces al Comunismului**: Procesul moral. Instituțiile statului au rămas indiferente. Scriitorul Banu Rădulescu a făcut sistematic, în revista **Memoria**, ceea ce **România liberă** ne amintea sporadic; a fost bătut, apoi revista lui lunară a fost programată să apară o dată pe an. Tot despre un **Proces al Comunismului** a vorbit fostul ministru al Justiției, Victor Babiuc. Ba, la un moment dat, primul prim-ministru. Însă ideile (asemenea ființelor) se află în competiție: preocuparea de a exorciza răul ultimelor decenii ne-a împiedicat să observăm, sau să numim, un alt **Proces** care înainta mult mai precis și mai sigur decît primul: **Procesul Revoluției**.

Iar **Procesul Revoluției** începea încă din zilele în care se împotmolea celălalt, **al comunismului**. Ce altceva însemnau, privind retrospectiv, primele atacuri împotriva Doinei Cornea și a lui Mircea Dinescu, cu alte cuvinte, împotriva celor care simbolizaseră, în ultimii ani, ideea rezistenței (revoltei) la represiune? Că este pusă în discuție chiar **Revoluția**, asta se putea realiza observînd

coerența revistelor securisto-naționaliste: sfidării reperelor morale cunoscute le era adăugată, în imundele lor pagini, o politică cumva mai gradată de transformare a membrilor Securității aflați după gratii și a lui Nicolae Ceaușescu în eroi ai independenței naționale.

Modul barbar în care a fost curmată manifestația din Piața Universității, amplitudinea scenariului folosit sînt explicabile prin același proces. Spre deosebire de demonstrațiile ulterioare (uneori mai mari, numeric, decît ea), manifestația amintită apărea drept o continuare directă a mișcărilor de masă dintre 16 și 22 Decembrie 1989 care puseseră capăt regimului și a spiritului lor, reflectat în punctul 8 al Proclamației de la Timișoara. Iar forței brutale care a acționat la mijlocul lunii iunie i s-a adăugat, la cîtva timp, forța mai subtilă, mai perversă a legislației. Se poate observa, fără greutate, că legile nr. 39 și nr. 41 prin care lua ființă Consiliul Suprem de Apărare a Țării și, respectiv, se ordona modul de organizare și funcționare a Armatei au fost făcute cu ochiul la cele petrecute în Decembrie '89: astăzi, indiferent de comportamentul Puterii, indiferent de motivele și de gradul de nemulțumire ale populației, utilizarea forțelor armate ale țării, oricare ar fi ele, cu mijloace nelimitate, de către acest guvern militar care este Consiliul rămîne o decizie perfect legală.

Pătrunderea și stabilizarea fostei nomenclaturi în posturile-cheie ale Administrației, ascensiunea economică a vechilor profitori prin afaceri susținute de bugetul național se numesc, într-un limbaj clasic, **Restaurație**. Cînd spunem **Restaurație**, cu mintea la cazuri asemănătoare din istorie, gîndim și faptul că o astfel de Revoluție, manifestare a continuității la trecerea de la un regim la altul, are determinațiile, are logica ei. Asta nu înseamnă că este mai puțin revoltător spectacolul umilinței la care sînt supuși, de aproape doi ani de zile, răniții Revoluției și familiile victimelor; sau schimbarea acuzațiilor pentru unii dintre vinovații represiunii, în „neglijență de serviciu“,

o insultă fără reținere la adresa celor care s-au sacrificat. Este revoltător deci că în locul unui **Proces al comunismului** am fost aduși în fața unui (mai subtil ori mai fățiș) **Proces al Revoluției**.

Care vor fi, mai departe, mișcările acestor frustrați ai răsturnării vechiului regim? Să ne îndoim că se vor mulțumi cu rolul de capitaliști victorioși, interesați, asemenea colegilor de aiurea, în funcționarea liberă a democrației. Scenariul de săptămîna trecută, pus la punct printr-o conlucrare minuțioasă a aripii dure din Parlament, a Televiziunii și a forțelor oculte, în legătură cu Raportul privitor la evenimentele din Covasna și Harghita demonstrează că asocierea dintre naționalism și contestarea Revoluției este o opțiune avansată și definitivă. Hipnotizați de teama de a nu fi considerați lipsiți de patriotism, pînă și oamenii politici credibili din Opoziție participă sau tac în fața acestui joc funest. Dar asupra relației dintre creșterea naționalismului, succesele contrarevoluției și slaba reacție a societății românești trebuie să se revină. Și vom reveni!

22, nr. 43, noiembrie 1991

Julian Cornățeanu

L-am cunoscut pe Julian Cornățeanu în 1990, la sfârșitul lunii ianuarie. Pe vremea aceea, pe culoarele GDS ni mereau, zilnic, sute de oameni, alergând după idealurile unei revoluții care le scăpa printre degete. Între lumea de acolo, atât de agitată, a apărut, la un moment dat, la un colț de masă, un om cu ochelari groși și o față suferindă, slab și tăcut. Foarte slab și foarte tăcut. „Să nu mai fumezi aici“, l-a repezit, îmi amintesc, Stelian Tănase, proaspăt redactor-șef la revista 22, iar eu, șocat de maniera intervenției, am încercat să aflu câte ceva despre „victimă“.

Julian Cornățeanu - el era - declarase, pe 29 ianuarie, greva foamei în semn de protest față de hotărîrea Frontului de a intra în competiția electorală. Primul grevist al foamei de după Revoluție! Sacrificiile din timpul revoltei nu ne scutiseră, deci, de alte sacrificii. Greva a durat 10 zile. Nu era timpul formelor pasive de protest. Mii de oameni se adunau zilnic în Piața Victoriei și strigau, din ce în ce mai derutați, „Jos comunismul!“. Demonstrațiile haotice și provocările amenințau să compromită însăși ideea de opoziție de stradă. Patru-cinci oameni au avut atunci voința (și forța) de a opri acest proces împins spre degradare, introducînd ordine și principiul nonviolenței acolo unde nu se afla decît indignare. Printre ei, Julian Cornățeanu. Liderii de atunci au făcut liste (pe aceleași culoare ale GDS) cu sute de oameni. Aceștia veneau, după orele de serviciu, în zona Televiziunii sau la sediul guvernului și manifestau, eliminîndu-i dintre ei pe provocatori. Puțini știu că în acea celulă protestatară s-a coagulat spiritul nonviolenței, refuzul anticomunist solemn, deci ceea ce mai tîrziu a fost cunoscut drept „spiritul Pieței Universității“. Este greu de știut cum ar fi evoluat lucrurile dacă lumea care striga „Jos comunismul!“ nu ar fi găsit, atunci, această formulă de stabilitate. Din grupul de protestatari disciplinați s-a format **Grupul**

Independent pentru Democrație, care a avut (și are) pe Iulian Cornățeanu drept vicepreședinte. GID a fost cel mai coerent, cel mai echilibrat dintre grupurile care au pus pancarte în Piața Universității, ocupînd-o după intervenția brutală a Poliției din 24 aprilie. (Alianța Poporului și Asociația „16-21 Decembrie” au luat-o pe un drum extremist de care au profitat regizorii de scenarii în 13 iunie; Liga Studenților a venit în Piață trei zile mai târziu.)

Piața Universității a avut fețele ei multiple - dar nu a ei a fost marginea aceea a vînzătorilor de semințe poftiți să se desfășoare generos de către Poliție și care a devenit subiectul preferat al Comisiei parlamentare de anchetă a evenimentelor din 13-15 iunie. Una - mediatică, a vorbitorilor de la balconul Universității, a declarațiilor semnate de personalități, a listelor de aderenți la Proclamația de la Timișoara. Alta - a zecilor de mii de oameni care, zi și noapte, au dăruit celei mai lungi demonstrații împotriva comunismului aura ei de istorie. A trebuit însă să existe și o altă fațetă, în definitiv ingrată, a creatorilor de pancarte, a celor care aduceau termosurile cu ceai fierbinte pentru colegii lor înfrigurați rămași în Piață peste noapte, a instalatorilor de lumini ori de stații de sonorizare; într-un cuvînt, a celor ce îngrijeau de mulțime. Printre ei, bineînțeles, Iulian Cornățeanu.

A venit ziua de 13 iunie, apoi mineri. Membrii GID, neavînd un sediu al lor, au scăpat. După consternare, o pregătire febrilă a reacțiilor. Dar în noile condiții, ce se mai putea spera? În închisoare se aflau sute dintre foștii ocupanți ai Pieței. Mai întîi de toate trebuiau eliberați arestații. Așa s-a ajuns la marea demonstrație din 13 iulie. Peste o sută de mii de bucureșteni, îmbrăcați în alb, cu flori în mîină, au traversat fostul bulevard 6 Martie, apoi Bălcescu, Magheru pînă în Piața Victoriei. Pe întregul traseu, ordinea (atît de importantă) a fost urmărită și dirijată de mașina lui Iulian.

Demonstrația din 13 iulie a avut un efect considerabil. Ea a arătat că represiunea, de o sălbăticie de neimagi-

nat, pusă la cale de Ion Iliescu și grupul său, nu a dezarmat populația. A creat condițiile subiective ale protestelor ulterioare. Dar în declarațiile pe care le-a făcut, în presă, după câteva zile, vicepreședintele Ligii studenților, Mihai Gheorghiu, a omis să spună că, de fapt, conducerea Ligii renunțase, de teama provocărilor, la demonstrație; că ea a avut totuși loc la insistențele GID, în special ale lui Iulian Cornățeanu. Și tot Iulian a semnat la Primărie pentru miting, fiind singurul cu atîta curaj încît să-și asume riscurile unor eventuale accidente (și precedentele arătau că acest risc nu era deloc mic).

Lăsînd pe seama altora mass-media (și mass-media pe seama lor), Iulian a contribuit mai departe la cea mai importantă și cea mai costisitoare aventură a sa: constituirea Alianței Civice. Fiind singurul dintre inițiatori, apoi din conducere, implicat în activitățile „pregătitoare“ (în particular, în cele administrativ-organizatorice), a preluat greul responsabilităților. Și aceste responsabilități au fost întărite prin numirea sa ca secretar. Trebuia să se ocupe de demonstrații: de contactele cu Primăria și Poliția; de lemnele pentru tribună; de stația de sonorizare și de oamenii de ordine; de sălile pentru ținerea ședințelor naționale, a conferințelor ori a congresului; de organizarea teritorială a Alianței, de contactele cu filialele, de instalarea de mijloace de comunicare; de obținerea de sediu; de transmiterea comunicatelor; de legătura promptă între membrii Comitetului de coordonare. Și Iulian s-a ocupat de toate. A început activitatea la 7 dimineata și a încheiat-o la 9-10 seara. A renunțat la serviciu. A renunțat la alte oferte convenabile. A uitat să-și îngrijească sănătatea. Nu ar trebui să se știe oare că marile demonstrații din București ale Alianței (începînd cu cea din 15 noiembrie), numeroasele întîlniri naționale, urmărirea acelei rețele care a ajuns la 39 de filiale sînt, în mare parte, rodul eforturilor aceleiași persoane? Și nu era firesc ca acei informați, care erau plătiți pentru sabotarea Opoziției, să atace tocmai un astfel de om?

Cu siguranță, așa se explica apariția din locuri foarte depărtate - Suceava, Giurgiu, Ardeal - a unor acuzații la adresa lui Iulian. Iulian ne-a vorbit despre aceste lucruri la Comitetul de coordonare. Era firească o solidarizare a colegilor. Nu a fost. Îmi amintesc acum de scrisoarea pe care Iulian ne-a trimis-o în luna iulie, după congresul Alianței. Scrisa: „Mă simțeam sufocat de mulțimea problemelor și aveam coșmaruri. Am fost obișnuit să fiu meticulos, să tratez problemele de la ansamblu la detaliu, iar acum nu mai puteam. În permanență apăreau probleme prioritare, trebuia să las deoparte lucruri făcute pe jumătate. Poate că unii dintre dvs. se întreabă de ce am făcut pînă acum ceea ce am făcut. Motivația mea - pentru mine - a fost utilitatea muncii mele: că erăm necesar. Această motivație a echilibrat în permanență renunțările personale și sentimentul de vinovăție față de soția și copilul meu. Faptul că nu am acceptat salarizare de la AC a fost - pentru mine - o dovadă a angajării totale, și nicidecum o jenă față de afacerile pe care le făceam prin AC (cum a afirmat cineva din vechiul Consiliu). Puțini știu că pentru asta am fost obligat să renunț la obiecte dragi. Am avut însă în permanență argumentația interioară și am continuat“.

La această scrisoare a lui Iulian nu s-a răspuns niciodată (și nici nu s-a cerut). Am transcris cele două pasaje pentru că îl definesc. Privindu-le, acum, la un an de la apariția Alianței, am știut că trebuie scris despre cel mai tăcut, cel mai modest, cel mai generos dintre noi.

22, nr. 44, noiembrie 1991